

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

«ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ РОЗВИТКУ КУРОРТІВ ГРЕЦІЇ:
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КРАЩИХ ПРАКТИК ДЛЯ УКРАЇНИ

за спеціальністю: 242 Туризм
галузі знань: 24 Сфера обслуговування
за освітньо-професійною програмою: Туризм
на здобуття освітнього ступеню: Бакалавра

Кваліфікаційна робота бакалавра
студентки денного відділення
IV курсу
Дзень Анни Романівни

Науковий керівник:
Кандидат географічних наук, доцент
Михайленко Т. І.

КИЇВ – 2024

ВСТУП.....	3
1 РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В КУРОРТНІЙ СПРАВІ.....	6
1.1. Сутність інновацій в курортній справі.....	6
1.2. Особливості інновацій в курортній справі.....	10
1.3. Методи дослідження.....	13
2 РОЗДІЛ. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КУРОРТІВ У ГРЕЦІЇ...	17
2.1. Історія розвитку курортів у Греції.....	17
2.2. Сучасний стан курортної справи в Греції.....	22
2.3. Інноваційні підходи, що використовуються в грецькій курортній справі.....	31
3 РОЗДІЛ. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КРАЩИХ ГРЕЦЬКИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК ДЛЯ КУРОРТІВ УКРАЇНИ.....	39
3.1. Підходи України до розвитку курортів.....	39
3.2. Перспективи впровадження грецького досвіду для українських курортів...	46
3.3. Імплементация грецького досвіду на прикладі курорту Буковель.....	51
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

На сьогоднішній день, світова практика показує, що розвиток туристичної галузі являється однією із найвигідніших галузей світової економіки, яка приносить значні валютні надходження до бюджету країн, сприяє розвитку інфраструктури, створює робочі місця, сприяє освітньому та культурному розвитку, та загалом позитивно впливає на рівень життя населення в країні.

Розвиток туристичної галузі є одним із ключових факторів економічного зростання багатьох країн, а особливо для країн, які мають природні курорти. Греція, безумовно, славиться своїми мальовничими пляжами, неймовірною природою, теплим середземноморським кліматом, археологічними скарбами, багатою історією та культурою. Саме туризм являється важливою складовою грецької економіки, сприяючи не лише економічному розвитку, а й підтримці національної ідентичності та сприянню соціокультурному обміну.

Завдяки унікальним природним ландшафтам та сприятливому кліматі, у країні дуже добре розвивається саме курортний туризм, який являється пріоритетним у туристичній індустрії держави. Успіх грецького туризму багато в чому пояснюється впровадженням інноваційних підходів до розвитку курортів. Греція активно використовує інноваційні технології для покращення туристичного досвіду, і тим самим виходить на новий успішний рівень функціонування.

У той же час, Україна також має значний природно-ресурсний та культурний потенціал, славиться своєю віковою історією із великою кількістю подієвих ресурсів та гастрономічних пропозицій, і безперечно має потенціал для розвитку туризму також. Проте, для досягнення повного потенціалу у даній царині необхідне вдосконалення та імплементація інноваційних підходів у розвиток курортів.

Актуальність даної теми полягає в необхідності зрозуміти та вивчити ті стратегії та практики, які сприяли успішному розвитку туризму в Греції, та адаптувати їх до умов українського туристичного ринку. Поєднання кращих

практик та інноваційних підходів може сприяти розвитку туризму в Україні, забезпечуючи не лише економічний розвиток, а й створюючи нові можливості для підвищення якості послуг та задоволення потреб туристів. Отже, дана бакалаврська робота спрямована на вивчення інноваційних підходів до розвитку курортів Греції та їхню імплементацію в українських умовах з метою покращення конкурентоспроможності та розвитку туристичної галузі в Україні.

Метою бакалаврської роботи є дослідження та аналіз інноваційних підходів до розвитку курортів Греції, з метою імплементації кращих практик для України. Робота спрямована на вивчення стратегій та методів, які сприяли успішному розвитку туристичної галузі в Греції, та їхнє можливе застосування в умовах українського туристичного ринку.

Предметом дослідження є інноваційні підходи розвитку курортів Греції та їх адаптація до умов українського туристичного ринку.

Об'єктом дослідження являються курортні комплекси Греції та України.

Завдання даної роботи:

1. Вивчити теоретичні основи розвитку курортів;
2. Проаналізувати сучасний стан розвитку курортної справи в Україні та Греції;
3. Проаналізувати інноваційні підходи, що використовуються в Греції для розвитку курортів та оцінити їх ефективність;
4. Визначити кращі практики, які можуть бути адаптовані до умов українського туристичного ринку;
5. Розробити власні рекомендації, щодо імплементації кращих практик для розвитку курортів України.

Методи дослідження. При виконанні роботи використовувались такі методи наукового дослідження: аналіз наукової літератури та публікацій; порівняльний аналіз; SWOT-аналіз; синтез, логічний, узагальнення, статистичний, систематизація і класифікація даних.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 64 сторінки.

1 РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В КУРОРТНІЙ СПРАВІ

1.1 Сутність інновацій в курортній справі

Концепція інновацій та інноваційної діяльності має широке значення, і не обмежується просто науково-технічним прогресом, впровадження результатів наукових досліджень та розробок. Інновації охоплюють зміни в різних сферах, таких як продукти, процеси, маркетинг, організація, туризм тощо. Вони є результатом діяльності, втіленої в нових або вдосконалених продуктах, технологічних процесах, нових послугах та способах задовольняти соціальні потреби. Таким чином, сфера інновацій є всеохоплюючою, і не обмежується лише розвитком науки і техніки та практичним застосуванням винаходів.

Інновація (від англ. innovation) – введення нового, процес впровадження нововведення, новації. Для того, щоб ідея отримала втілення у вигляді нової технології або нового продукту, їй мають бути притаманні в рівній мірі три властивості: науково-технічна новизна, виробнича придатність, комерційна реалізованість [10, с. 27].

В оксфордському тлумачному словнику поняття "інновація" (innovation) роз'яснюється наступним чином: інновація - це впровадження нового або значно вдосконаленого продукту (товару чи послуги), процесу, методу маркетингу або організаційного методу в господарську діяльність або зовнішні зв'язки організації. Інновація передбачає отримання підприємством конкурентних переваг шляхом комерціалізації нових комбінацій ресурсів та можливостей, які задовольняють потреби споживачів та забезпечують підприємцю додатковий дохід [11, с. 5].

Стимулюючими чинниками інновацій є постійні зміни, що відбуваються в різних сферах людської діяльності. У кожній з них, цілями нововведень є впровадження нових процесів або продуктів, які спрямовані на забезпечення сталого та довгострокового економічного зростання. До них відносяться:

- Удосконалення або створення нових матеріалів, обладнання, технологічних процесів, продуктів, послуг і методів, які докорінно змінюють або істотно поліпшують ефективність економіки;
- Зміни в соціальній структурі для підвищення соціального статусу особистості та досягнення оптимального співвідношення особистих і суспільних інтересів;
- Модифікації сформованої системи управління, що дозволяють покращувати діяльність підприємств і організацій та сприяють адаптації до мінливих умов [1].

Інновація - це результат впровадження нововведень з метою досягнення різноманітних ефектів, таких як економічний, соціальний, екологічний або науково-технічний, які відповідають потребам суспільства. Це результат творчої діяльності, що пов'язана з ризиком, спрямованої на впровадження нових товарів і послуг на ринок, відкриття нових ринків або досягнення інших конкретних цілей.

Інновації поділяються на глобальні, національні, регіональні, галузеві та локальні за масштабом поширення. За характером вони можуть бути еволюційними або радикальними. Еволюційні нововведення відбуваються постійно і в основному виникають від ідей і пропозицій у сфері виробництва, збуту та споживання. Цей процес повністю залежить від суспільних потреб, формується платоспроможним попитом і обмежується можливостями технологічного потенціалу системи. Частота випуску нововведень на ринок залежить від накопиченого досвіду і знань [17, с. 45].

Основні функції інновацій:

- Вони залучають у виробництво нові продуктивні сили, сприяють підвищенню продуктивності праці та ефективності виробництва, скорочують різного роду витрати;
- Підвищують рівень життя кожної людини і суспільства в цілому за рахунок різноманітності і якості виробленої продукції і послуг, задоволення потреб населення;

- Допомагають привести у відповідність структуру виробництва зі структурою змінених потреб, сприяють підтримці рівноваги між попитом і пропозицією, між виробництвом і споживанням;
- Є результатом застосування творчих можливостей і знань конкретної особистості, людського інтелекту, що, у свою чергу, стимулює подальше зростання творчої діяльності [13, с. 20].

Інновації у галузі курортного бізнесу - це вдосконалення продуктів, послуг та процесів, що спрямоване на збільшення їх ефективності та конкурентоспроможності. Цей процес вимагає впровадження нових ідей, технологій та стратегій, які дозволяють курортним комплексам пристосовуватися до змін на ринку та задовольняти потреби сучасних туристів. Інновації в курортному бізнесі сприяють залученню нових клієнтів, покращенню якості обслуговування та збільшенню прибутку. Це є важливим фактором для забезпечення сталого розвитку курортних комплексів у сучасному світі.

Також інновації відіграють важливу роль у розвитку курортної справи, сприяючи її конкурентоспроможності та привабливості для туристів. Тому даний розділ висвітлюватиме ключові аспекти, що визначають роль інновацій у розвитку курортної справи:

1. *Покращення якості послуг:* Інновації дозволяють курортам запропонувати нові або покращені послуги, які відповідають потребам і очікуванням сучасних туристів. Це може включати в себе впровадження нових технологій в готельному господарстві, розвиток розважальних програм та екскурсій, а також створення унікальних культурних та спортивних заходів.
2. *Залучення нових сегментів туристичного ринку:* Інновації допомагають розширити аудиторію курортів, привертаючи нові сегменти туристів. Наприклад, розвиток екотуризму та здорового способу життя може привернути увагу до курортів серед людей, які цінують активний відпочинок та наближеність до природи.

3. *Підвищення конкурентоспроможності*: Інновації дозволяють курортам відрізнитися від конкурентів та привертати увагу туристів. Новаторські підходи до розвитку інфраструктури, послуг та маркетингу можуть забезпечити перевагу на ринку туристичних послуг.
4. *Стимулювання економічного розвитку*: Інновації сприяють зростанню туристичного бізнесу та створенню нових робочих місць. Вони також можуть стимулювати розвиток додаткових галузей, таких як місцеве мистецтво та ремесла, ресторанна справа та інші послуги, що обслуговують туристів.
5. *Сприяння сталому розвитку*: Інновації можуть сприяти розвитку курортної справи з урахуванням принципів сталого розвитку, зменшуючи негативний вплив на навколишнє середовище та зберігаючи природні та культурні ресурси для майбутніх поколінь.

Результативне впровадження інновацій допомагає курортній справі привертати більше туристів, збільшувати доходи та сприяти сталому розвитку регіонів, що відіграє важливу роль у розвитку туризму як ключової галузі в сучасному світі.

У зв'язку з цим, можна виділити ряд мотивів та причин впровадження інновацій у діяльність курортного господарства та туризму, наприклад:

- загострення конкуренції, зростання пропозицій стандартизованих туристичних продуктів;
- перенасичення населення багатьма традиційними напрямками поїздок;
- зростання потреби населення в знайомстві зі способом життя в інших регіонах і одержанні нових знань;
- гармонійне поєднання привабливих умов відпочинку і подорожей для повного задоволення потреб найвибагливіших туристів;
- технологічна революція й експансія послуг в економіці;
- перехід від економіки пропозиції до економіки попиту [17, с.46].

Отже, інноваційна діяльність у курортній сфері спрямована на створення нових або вдосконалення існуючих туристичних продуктів, послуг, освоєння нових ринків та впровадження сучасних технологій. Широке впровадження інновацій є ключовим фактором економічного розвитку туристичних підприємств. Для забезпечення інноваційного розвитку необхідна ефективна система управління інноваціями, що відповідає вимогам ринку. Створення інноваційних продуктів, маршрутів та технологій обслуговування визначається інноваційною активністю, спрямованою на задоволення нових потреб споживачів. Інноваційний розвиток туризму потребує участі туристів, підприємств галузі та органів влади. Для побудови ефективної моделі необхідно комплексно оцінити показники галузі, проаналізувати стан ресурсів та обґрунтувати доцільність інновацій з урахуванням місцевих умов туристичного напрямку.

1.2 Особливості інновацій в курортній справі

Інновації в курортній справі - це запровадження нових або значно покращених продуктів, послуг, процесів або методів, що призводять до позитивних змін у функціонуванні курортів та туристичних регіонів. Це може включати в себе впровадження передових технологій у готельній сфері, розробку інноваційних туристичних маршрутів, розвиток екологічно чистих методів відпочинку, а також створення нових програм та заходів для привернення туристів. Важливою особливістю інновацій в курортній галузі є їхній потенціал у забезпеченні конкурентних переваг, привабленні нових клієнтів і збільшенні доходів курортів та туристичних компаній [11, с. 11].

Для кращого розуміння, автор кваліфікаційної роботи наводить приклади із ключовими аспектами інновацій в курортній справі, які являються важливими та досить актуальними на сьогоднішній день:

1. Фокус на клієнта (використання даних для кращого розуміння потреб і очікувань клієнтів; розробка персоналізованих пакетів послуг та досвіду; застосування нових технологій для покращення взаємодії з клієнтами).
2. Стійкість (зменшення екологічного впливу курорту; використання екологічно чистих технологій та ресурсів; підтримка місцевої економіки та спільноти).
3. Ефективність (впровадження нових технологій та процесів для оптимізації операцій; зменшення витрат та підвищення рентабельності інвестицій; забезпечення кращого співвідношення ціни та якості для клієнтів).
4. Технології (використання штучного інтелекту, машинного навчання та інших нових технологій для покращення обслуговування клієнтів, управління персоналом та оптимізації операцій, запровадження віртуальної та доповненої реальності для створення нових вражень для клієнтів).
5. Досвід (створення унікальних та незабутніх вражень для клієнтів; зосередження на емоціях та почуттях клієнтів; розробка тематичних курортів та атракціонів).

Як конкретні приклади використання інновацій в курортній справі можна назвати:

- *Використання технологій*: наприклад віртуальна реальність; безконтактні платежі; мобільні додатки; інтернет речей.
- *Екологічна стійкість*: наприклад використання відновлюваних джерел енергії; зменшення викидів парникових газів;
- збереження води (використання економних кранів та душових насадок);
- *Досвід*: наприклад тематичні курорти; персоналізовані пакети; екотуризм;
- *Організаційні інновації*: наприклад співпраця з місцевими громадами; відповідальне ведення бізнесу.

- *Інші інновації:* наприклад використання дронів (деякі курорти використовують дрони для доставки їжі та напоїв до гостей, а також для аерофотозйомки); підводні ресторани; космічний туризм.

Інновації в курортній справі - це постійний процес, який допомагає курортам залишатися конкурентоспроможними та відповідати потребам клієнтів. Приступати до втілення нових ідей і створення нових напрямків туризму слід лише після пізнання і вивчення форм і методів роботи як минулого, так і сьогодення [24, с. 4].

Тому мотиви і причини появи інновацій у курортній діяльності в кожній країні бувають різними. Однак для будь-якої країни є декілька характерних рис: зростаючі потреби населення у знайомстві з образом життя в інших регіонах; небезпека втрати квоти ринку у в'їзному туризмі; загострення конкуренції, зростання пропозицій стандартизованих глобальних продуктів; необхідність стримувати виїзд своїх громадян в зони, аналогічні за умовами регіонах своєї країни (природа, культура, клімат); гармонійне поєднання привабливих умов відпочинку і подорожей; технологічна революція і експансія послуг в економіці; перехід від економіки пропозиції до економіки попиту [24].

Тому, інноваційна діяльність у галузі відпочинку та туризму спрямована на розроблення нових або модифікацію вже існуючих продуктів, на поліпшення транспортних, готельних та інших послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних та телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності.

Інновації в курортній справі можуть бути представлені у різних формах:

- Впровадження нових технологій: штучний інтелект, віртуальна реальність, мобільні додатки, безконтактні платежі, Інтернет речей.
- Екологічна стійкість: використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів парникових газів, збереження води.

- Персоналізація: персоналізовані пакети послуг, рекомендації на основі даних, гнучкість у бронюванні та скасуванні.
- Нові враження: тематичні курорти, екотуризм, оздоровчий туризм, космічний туризм.
- Організаційні інновації: співпраця з місцевими громадами, відповідальне ведення бізнесу, системи управління якістю.
- Маркетингові інновації: онлайн-маркетинг, цільовий маркетинг, персоналізація маркетингових повідомлень [50].

Отже, до основних переваг інновацій у розвитку курортів можна віднести: підвищення досвіду роботи з гостями (інновації можуть покращити якість обслуговування, зробити його більш персоналізованим і незабутнім); підвищення конкурентоспроможності (інновації дозволяють курортам виділитися на ринку та залучити нових клієнтів); економія коштів (інновації можуть допомогти курортам оптимізувати свої операції та зменшити витрати); збільшення доходів (інноваційні продукти та послуги можуть призвести до збільшення доходів); підвищення стійкості (інновації можуть допомогти курортам мінімізувати свій вплив на навколишнє середовище). Аби інноваційні технології були успішними та впроваджувались у курортному бізнесі, потрібно дотримуватись таких рекомендацій як: сильне лідерство; співпраця; креативність; гнучкість та вимірювання результатів.

1.3 Методи дослідження

Для аналізу та впровадження інноваційних підходів у розвитку курортного господарства використовуються різноманітні методи дослідження, спрямовані на з'ясування потреб туристів, успішну імплементацію інноваційних технологій та оцінку їх ефективності. У цій галузі вчені застосовують широкий спектр методів, які можна поділити на загальнонаукові (філософські) та конкретно-наукові (спеціальні).

Серед загальнонаукових методів найбільш поширеними є аналіз, синтез, індукція, дедукція, спостереження, моделювання, порівняння та історичний аналіз. Конкретно-наукові методи включають класифікацію, таксономію, рейтингування, прогнозування, моніторинг, а також використання економіко-математичних, економіко-статистичних, графічних, табличних, соціологічних та індексних методів [16, с. 102].

Метод аналізу - один із найбільш поширених підходів у наукових дослідженнях, що дозволяє «розчленувати» об'єкт дослідження на структурні одиниці для комплексного розуміння закономірностей функціонування регіональних туристичних, готельно-ресторанних та курортних систем; асиметрії у розвитку, появи гострих протиріч просторової організації; формування регіональних послуг гостинності. Даний метод був використаний для проведення аналізу туристичної інфраструктури, послуг та інновацій, які застосовуються на курортах Греції, а також аналізу сучасного стану курортної галузі в Україні, для впровадження грецького досвіду з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних курортів.

Метод синтезу дозволяє узагальнити бачення системи як абсолютної цілісності та сконцентрувати увагу на основному проблемному аспекті. У сукупності методи аналізу та синтезу був застосований для оцінки динаміки потоків туристів у Греції та Україні, для виявлення факторів, що впливають на визначення стратегічних пріоритетів, нових тенденцій у наданні туристичних та курортних послуг.

Метод спостереження застосовується у дослідженні впливу сфери курортного господарства на розвиток регіону та дозволяє вивчати поведінку суб'єктів діяльності та споживачів. Даний метод використовувався для збору інформації та визначення уподобань та мотивації туристів тощо.

Важливо відмітити, що суттєву частку зведень про результати розвитку закладів курортного господарства у регіоні одержують завдяки методу статистичного спостереження, який здійснюється через звітність суб'єктів туризму та курортного господарства, або за реалії та перспективи розвитку

індустрії гостинності в умовах інтеграційних процесів за допомогою спеціально проведених обстежень [15, с. 255].

Метод порівняння здебільшого застосовується в поєднанні з історичним, що дає змогу простежити історико-хорологічні закономірності розвитку підприємств гостинності, аспекти їх діяльності. Історичний метод застосовувався для періодизації становлення туризму та сфери курортного господарства у Греції та Україні [15, с. 261].

Метод класифікації реалізує спосіб систематизованого представлення матеріалу, що стосується розвитку туризму та курортів регіону, регулювання діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства. Даний метод був використаний для систематизації та групування різних інноваційних підходів, які застосовуються на курортах Греції, з метою їх подальшого аналізу та визначення можливостей імплементації в українських реаліях.

Метод рейтингування базується на застосуванні методики комплексного аналізу та узагальнюючої оцінки діяльності підприємств, результатів провадження певних видів діяльності та їх ресурсного забезпечення тощо. Такий підхід дозволив визначити еталонний об'єкт з метою запозичення досвіду регулювання курортної галузі в Греції для України.

Картографічний метод використовується для систематизації та узагальнення результатів дослідження у формі картографічних моделей, карт, картосхем. Метод візуалізує виявлені закономірності і форми територіального поширення, особливості освоєння та відображає територіальні диференціації структури сфер гостинності регіону, на основі чого можна окреслити особливості територіальної організації, здійснити соціальне районування його території [16].

Метод SWOT-аналіз: Аналіз сильних і слабких сторін, можливостей та загроз допомагає ідентифікувати потенційні області для інновацій та визначити стратегічні напрямки розвитку курорту. SWOT-аналіз допомагає визначити конкурентні переваги та недоліки курорту, а також виявити можливості для впровадження новаторських підходів.

Метод технологічних досліджень. Вивчення новітніх технологій, які можуть бути застосовані у сфері туризму, допомагає ідентифікувати можливості для впровадження інноваційних рішень. Це може включати аналіз тенденцій у галузі технологій гостьового обслуговування, впровадження цифрових рішень та використання розумних технологій.

Метод аналізу даних. Збір та аналіз даних про потреби та очікування клієнтів; вивчення демографічних трендів, економічних показників та інших факторів, що впливають на розвиток курортів. Був використаний демографічних та економічних показників, які сприяють або перешкоджають розвитку грецьких курортів, з метою виявлення факторів успіху та кращих практик, які можна адаптувати для українських реалій.

Отже, у курортному господарстві можуть бути використані найрізноманітніші методи дослідження, які певним чином дозволятимуть дослідити, проаналізувати, спрогнозувати, вдосконалити, систематизувати, та сприяти успішному впровадженню інновацій у дану галузь. Інновації є ключовим фактором успіху в курортній справі. Курорти, які постійно впроваджують інновації, можуть покращити свій досвід роботи з гостями, підвищити свою конкурентоспроможність і стати більш стійкими. Існує багато методів дослідження інноваційних підходів до розвитку курортів. Важливо використовувати комбінацію різних методів дослідження, щоб отримати всебічне уявлення про інноваційні підходи. SWOT-аналіз є корисним інструментом, який може допомогти курортам визначити, які інноваційні підходи можуть бути найефективнішими для них.

2 РОЗДІЛ. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КУРОРТІВ У ГРЕЦІЇ

2.1. Історія розвитку курортів у Греції

Греція, країна, що втілює в собі велич і магію античності, відома своїм величезним культурним доробком, красивими природними ландшафтами та бездоганними пляжами, завжди була привабливою для туристів з усього світу. Історія Греції, довга і багатонашарова, заснована на великих міфах, легендах і досягненнях давніх цивілізацій, є однією з головних причин, що залучає до цієї країни мільйони подорожуючих кожного року.

Територія Греції достатньо велика її площа сягає 131 957 км². Розташована країна на Балканському півострові, на Південному сході Європи, і межує з такими країнами як Туреччина, Болгарія, Албанія та країни колишньої Югославії. Протяжність кордонів Греції сягає приблизно 1166 км. Тому для зручності, територію Греції умовно можна поділити на материкову або як ще називають північну, центральну та острівну, що в свою чергу, поділяється на острови Егейського та Іонічного морів й окремо виділити острів Крит. Ці райони поділено, в свою чергу, на регіони та префектури [28, с. 22].

Туристичну привабливість Греції можна пояснити тим, що країна з багатим історичним минулим має чудове географічне положення, омивається трьома морями та має багату культурну спадщину. Але щоб стати однією із найкращих країн для відпочинку пройшов певний період часу.

Античний період

Антична Греція, яка вже тоді була багата на легендарні міфи, філософію та архітектурні шедеври, уже в ті часи була відома своїми термальними джерелами та лікувальними властивостями морської води. Афіни, Спарта, Коринф та інші міста мали спеціальні курортні зони, де люди відпочивали та лікувалися. У період античності Греція була відома не лише своїми величними архітектурними спорудами та філософськими думками, але й як місце для відпочинку,

відновлення сил та лікування. Термальні джерела та лікувальні властивості морської води вже тоді були відомі та використовувалися для покращення здоров'я та відпочинку [27, с.154].

Афіни, як центр античної грецької цивілізації, мали не лише величезний акустичний театр та Парфенон, але й спеціальні курортні зони. Тут люди приходили для відпочинку від міської метушні, а також для лікування за допомогою термальних джерел.

Спарта, відома своїми військовими здобутками, також мала свої курортні місця. Тут воїни відновлювали сили після важких тренувань та воєнних походів. За допомогою лікування термальними цілющими джерелами, воїни мали змогу відновити власні сили та певною мірою оздоровитись.

Коринф, розташований на півдні Греції, також славився своїми курортними місцями. Заснований богинею Афіною, цей міст був популярним місцем для відпочинку та релаксації. Тут гості могли насолоджуватися пляжами та термальними джерелами, а також відвідувати місцеві храми та археологічні пам'ятки.

Усі ці міста античної Греції мали свої власні курортні зони, які слугували місцями для відпочинку, відновлення сил та лікування. Термальні джерела, морські береги та чисте повітря допомагали людям зберегти здоров'я та насолоджуватися життям у віддалених від міської метушні районах.

Середньовіччя та Османська імперія

Під час середньовіччя і під турецьким владарюванням існували курортні місця, але вони були менш розвинені через політичні та економічні труднощі. Багато місцевостей використовувалися для відпочинку місцевого населення та військових діячів. Під час середньовіччя та під турецьким владарюванням в історії Греції відбулися значні зміни, які вплинули на розвиток курортного туризму в країні. Політичні та економічні труднощі, що супроводжували цей період, обмежували можливості для розвитку курортних зон, порівняно з попередніми епохами.

Важливою характеристикою середньовічної та османської епохи була нестабільність та військові конфлікти, які періодично охоплювали ці території. Це відбивалося на безпеці та стабільності країни, що призводило до зменшення чисельності відвідувачів у курортних місцях. Такі фактори, які являли собою загрозу для безпеки та комфорту туристів, стримували розвиток курортного туризму протягом цього періоду.

Однак, незважаючи на всі труднощі, деякі курортні місця продовжували існувати та привертати увагу. Це були переважно внутрішні курорти або місця біля узбережжя, які зберігали свою популярність серед місцевого населення та невеликої кількості іноземних туристів. Такі місцевості надавали можливість для відпочинку та реабілітації для місцевого населення та військових діячів, хоча і не мали такого масштабу та розкіші, що характерні для попередніх епох.

Під час середньовіччя і під турецьким владарюванням в Греції існували кілька курортних місць, хоча вони були менш розвинені порівняно з більш ранніми періодами. Одним із найвідоміших курортів того часу був острів Родос.

Острів Родос, з його мальовничими пляжами та теплим Середземним морем, зберігав свою привабливість навіть під турецьким владарюванням. Хоча місто Родос використовувалося як важливий торговий та військовий пункт, його береги були популярним місцем для відпочинку та відновлення сил для місцевого населення, а також для військових діячів. Відвідувачі могли насолоджуватися морськими прогулянками, занурюючись в багатий історичний світ цього місця.

Ще одним курортним місцем був острів Крит. Він також залишався популярним в той час, хоча економічні труднощі та військові конфлікти можливо знизили його привабливість для туристів. Крит мав прекрасні пляжі, таємничі печери та джерела, які відомі своїми лікувальними властивостями. Саме на цьому неймовірному острові, туристи могли побачити та відчути сповна весь колорит Греції, де знаходилися два чудових замки: Малійський та Фестський, що захищали острів від нападів ворогів [43].

Також варто згадати острів Корфу, який безумовно служив курортним місцем під час середньовіччя та під турецьким владарюванням. Корфу відомий своєю розкішною природою, прекрасними пляжами та старовинними замками, які приваблювали відвідувачів навіть у важкі часи.

Характеризуючи даний період, можна стверджувати, що незважаючи на те, що політичні та економічні труднощі кардинально вплинули на розвиток курортних місць, такі місця як острів Родос, Крит та Корфу все ще залишалися популярними для відпочинку та відновлення сил, як для місцевого населення, так і для військових діячів. Тому, середньовіччя та період турецького владарювання у Греції був доволі важким та нестабільним, проте навіть попри це не був повністю марним для розвитку курортного туризму. Він залишив позначку на історії країни, яка виявила свою стійкість та виживала в умовах непевності та війн.

19-20 століття: розвиток курортного господарства та туризму

Початок XIX століття став новим етапом для розвитку туризму в Греції. Після отримання незалежності від Османської імперії в 1829 році країна стала відкривати свої двері для міжнародних туристів. Цей період був визначений значним піднесенням туризму завдяки ряду факторів, які створили сприятливу атмосферу для розвитку галузі. До цих факторів можна віднести: позитивні політичні зміни, багата культурна та історична спадщина країни, ідеалізація Греції як колиски античної цивілізації та джерела краси, зростання інтересу до грецької міфології, історії та культури, відвідування Греції відомими письменниками, художниками та політиками, розвиток туристичної інфраструктури, розуміння урядом Греції важливості саме туристичного сектору та міцна підтримка з боку держави.

Першими курортами, які привертати увагу туристів, стали Миконос, Санторіні та Крит. Острови Егейського моря, з їхніми багатими історичними та культурними спадщинами, кришталево чистими водами та сприятливою кліматичною зоною, стали ідеальним місцем для відпочинку. Миконос та Санторіні приваблювали туристів своїми прекрасними пляжами, архітектурою в

стилі Кіклад, яскравими заходами сонця та розкішними готелями, тоді як Крит пропонував різноманітність відпочинку: від пляжного до екскурсійного та культурного.

У цей період також почалося будівництво і розвиток туристичних інфраструктур на південному побережжі Греції, де виникли такі популярні курорти, як Афіни, Салоніки, Закінтос та Корфу. Ці місцевості стали привабливими для туристів завдяки своїм культурним пам'яткам, живописним пейзажам та можливостям для розваг та відпочинку.

Варто відзначити, що піднесення туризму у Греції в 19-20 століття було не лише наслідком розвитку інфраструктури та рекламних кампаній, а й віддзеркаленням загального піднесення національного духу та самосвідомості після багаторічного періоду іноземного владарювання. Цей період відзначився новим ентузіазмом та бажанням показати світові багатство і красу Грецької землі. У 1929 р. було створено ГНТО – Грецьку національну туристичну організацію. Це дало поштовх для розвитку туризму, адже ця організація доклала і докладає багато зусиль, щоб розвивати туризм в Греції [5].

У сучасному контексті Греція відома своїми розкішними готелями, ресторанами та розважальними закладами в курортних зонах. Курортні місцевості, такі як Афіни, Салоніки, Крит, Родос, Закінтос і Корфу, пропонують різноманітні види відпочинку: від розкішного пляжного відпочинку до активного відпочинку на горних схилах.

Грецькі курорти приваблюють туристів своєю неповторною атмосферою, багатством історичних пам'яток та вишуканими гастрономічними традиціями. Завдяки поєднанню природної краси, історії та сучасних зручностей, курорти Греції залишаються одними з найпопулярніших в Європі та світі.

Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що історія розвитку грецьких курортів сягає корінням у античні часи, коли люди відвідували термальні джерела та приморські міста для оздоровлення та відпочинку. Після здобуття незалежності в XIX столітті, Греція відкрила свої двері для міжнародних туристів, що призвело до значного піднесення туризму та курортів в цілому.

Важливими факторами, які стимулювали розвиток туризму в XIX-XX століттях, стали: здобуття незалежності та політична стабільність, багата історія, археологічні пам'ятки, мальовничі пейзажі, ідеалізація Греції як колиски античної цивілізації, покращення транспортних можливостей, відвідування Греції відомими людьми, розвиток інфраструктури та державна підтримка. Першими курортами, які привертала увагу туристів, стали Миконос, Санторіні та Крит. Згодом розвинулися курорти на південному побережжі, такі як Афіни, Салоніки, Закінтос та Корфу. Сьогодні Греція відома своїми розкішними курортами, які пропонують різноманітні види відпочинку. Завдяки поєднанню природної краси, історії та сучасних зручностей, курорти Греції залишаються одними з найпопулярніших в Європі та світі.

2.2. Сучасний стан курортної справи в Греції

Грецькі курорти завжди привертала увагу мандрівників своєю багатою історією, неперевершеними пляжами та прекрасним середземноморським кліматом. На фоні поступового відновлення туристичної галузі після важких періодів, таких як економічні кризи та пандемія COVID 19, сучасний стан курортної справи в Греції відображає широкий спектр факторів.

Через своє вигідне географічне положення, культурні традиції, інфраструктуру та інші особливості, Греція має всі перспективи для розвитку курортного господарства та різноманітних видів туризму в цілому. Тут розвинені всі види туризму, починаючи від пляжного, морського, лікувального, спортивного та соціального до агро- та екотуризму, а також альтернативного, гірського, зимового тощо, у результаті цього країна може приймати відвідувачів цілий рік [3].

На початку нового тисячоліття економіка Греції мала хороші здобутки та позитивні результати. За офіційною статистикою, сукупний ВВП країни становив у 2019 р. 209,9 млрд дол. США. Надходження від сфери послуг і

туризму становили в цей час 64,4 % сукупного ВВП держави, від промисловості –27,3 %, від сільського господарства – 8,3 % [45].

Щорічно Грецію відвідує в середньому 28 млн туристів, тому дохід від туризму становить більшу частину фінансових надходжень до державної скарбниці. Багато нових робочих місць було створено, і бізнес підтримується, через відкриття численних сувенірних магазинів у кожному регіоні. Щодо міжнародних прибуттів, то найбільше туристів приїздить з Німеччини, Великобританії та Франції. Це пояснюється географічною близькістю, культурно-історичними зв'язками між Грецією та цими державами, сприятливим Середземноморським кліматом, і розвиненою туристичною інфраструктурою [47].

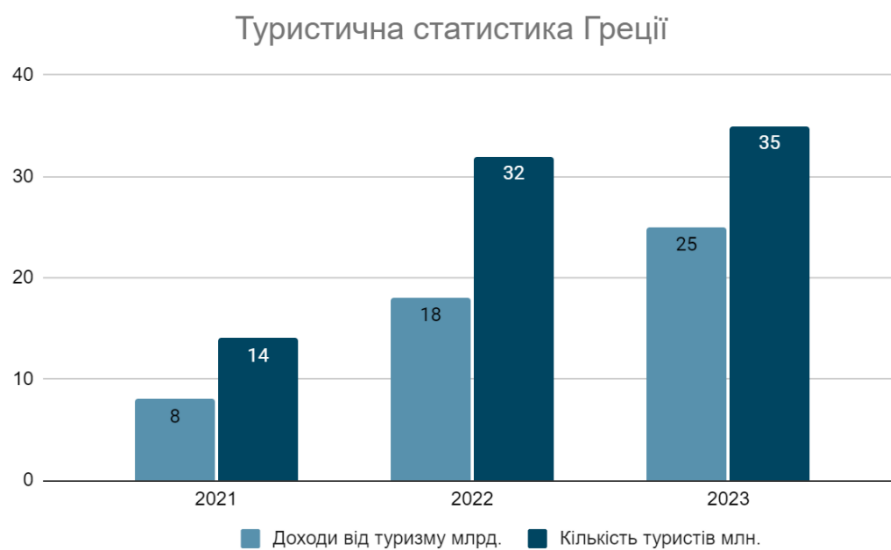

Рис. 2.1 Доходи від туристичної галузі. Кількість туристів, які відвідують Грецію [складено автором за 47, 48]

Аналізуючи дані таблиці 2.1, щодо доходів від туризму в Греції за 2021-2023 роки, можна помітити значне зростання як загальних доходів, так і кількості відвідувачів. Наприклад, у 2023 році доходи від туризму склали на рівні 25 мільярдів євро, що становить 20% ВВП країни, що порівняно з показниками 2022

року (18 мільярдів євро або 17% ВВП) і 2021 року (8 мільярдів євро або 8% ВВП) є значним покращенням.

Також спостерігається постійний ріст кількості туристів: у 2023 році країну відвідало 35 мільйонів туристів, що на 10% більше, ніж у 2022 році (32 мільйони туристів) та на 150% більше, ніж у 2021 році (14 мільйонів туристів).

Зазначені позитивні тенденції в доходах від туризму в Греції можна пояснити кількома факторами. По-перше, зростання економічної стабільності у світі сприяє збільшенню кількості туристів, які можуть собі дозволити подорожі. По-друге, інвестиції у рекламу та просування туристичних продуктів сприяють підвищенню привабливості Греції як туристичного напрямку. По-третє, покращення інфраструктури та розвиток нових туристичних продуктів та курортів також збільшують привабливість країни для подорожуючих.

Але потрібно зазначити, що у березні 2020 р. на розвиток туристичної індустрії як і у всьому світі і, зокрема, в Греції вплинула пандемія. У Греції доходи від туризму скоротилися на 78,2% за перші дев'ять місяців року. У результаті падіння рівня прибуття туристів в країні постраждала і готельно-курортна сфера. Доходи готелів під час пандемії значно впали, що призвело до закриття багатьох з них. Проте, на сьогоднішній день, керівництво держави надалі законодавчо сприяє діяльності готельного комплексу країни та розширює його [49].

Уряд держави постійно працює над тим, щоб доходи від іноземного туризму не були сезонними, а забезпечували надійний прибуток державі протягом цілого року. Наприклад, у Греції наявні 752 термальні джерела та понад 30 – із мінеральною водою, 75% із яких використовуються різноманітними лікувально-оздоровчими закладами держави в якості ліцензованих видів оздоровлення, що може бути ресурсом для цілорічного відпочинку [35].

До найвідоміших курортів Греції варто віднести такі курорти як: острів Крит, Родос, Міконос, Закінтос, Корфу, Халкідікі, Санторіні, Кефалонія, Кос і Тасос [21].

Крит – найбільший грецький острів, розташований в Егейському морі, на південь від Пелопоннесу. Омивається Критським, Лівійським, Іонічним та Егейським морями. Тип: універсальний курорт, який пропонує різноманіття відпочинку: пляжний, екскурсійний, активний, сімейний. Характеристика: мальовничі пляжі, гори, історичні пам'ятки, екскурсії, розвинена туристична інфраструктура. Наявні природні лікувальні фактори: мінеральні джерела, лікувальні грязі, сприятливий середземноморський клімат, що сприяє розвитку курортної справи та оздоровчого туризму. Особливості: місце народження Зевса, верховного бога грецької міфології; Самарійська ущелина - найдовша ущелина в Європі; озеро Курнас - єдине прісноводне озеро на Криті [2].

Острів Корфу - розташований в Іонічному морі, на північ від материкової Греції. Тип: переважно пляжний, екскурсійний, сімейний. Характеристика: Пишна зелень, оливкові гаї, старовинні замки, мальовничі бухти. Наявні природні лікувальні фактори: сприятливий середземноморський клімат з м'якою зимою та спекотним літнім сезоном, а також присутність лікувальних грязей та мінеральних джерел на деяких пляжах острова. Особливості: Корфу називають "Смарагдовим островом" через його пишну зелень. Це один з найкрасивіших місць у Греції [2].

Острів Родос - розташований в Егейському морі, розташований на південний схід від Криту. Тип: переважно пляжний, екскурсійний, історичний. Характеристика: красиві пляжі, середньовічне місто, багата історія, мальовничі пейзажі. Наявні природні лікувальні фактори: мінеральні та радонові води, лікувальні грязі, а також сприятливий клімат, що створює умови для розвитку курортної інфраструктури та надання послуг лікування, оздоровлення та профілактики. Особливості: місто Родос - одне з найкрасивіших середньовічних міст в Європі; статуя Колоса Родоського - одне з семи чудес світу античного світу; долина Метеликів - унікальне місце, де мешкають тисячі метеликів; Родос славиться своїми винами та оливковою олією [44].

Санторіні - острів в Егейському морі, розташований на південь від Міконоса. Тип: переважно пляжний, романтичний, екскурсійний.

Характеристика: вулканічні пейзажі, білі будинки з блакитними дахами, мальовничі заходи сонця, розкішні готелі. Наявні природні лікувальні фактори: сприятливий середземноморський клімат, термальні джерела з мінеральними водами, вулканічні грязі багаті на корисні мінерали. Особливості: Санторіні - одне з найромантичніших місць в світі. Фіра - столиця острова з неймовірними краєвидами [23].

Халкідікі - півострів, розташований на північному сході материкової Греції. Тип: пляжний, екскурсійний, релігійний. Характеристика: три "пальці" з різноманітним відпочинком від екскурсійного, до тихого сімейного, мальовничі пляжі, сосновий ліс, історичні пам'ятки. Наявні природні лікувальні фактори: помірний середземноморський клімат, термальні джерела з мінеральними водами, лікувальні грязі. Особливості: Афон - гора, де розташовані 20 монастирів, доступних лише для чоловіків. Печера Петралона - місце знахідки стародавнього черепа Homo erectus. Халкідікі славиться своїми морепродуктами та винами.

Закінтос - острів в Іонічному морі, розташований на південь від Кефалонії. Тип: пляжний, сімейний, романтичний. Характеристика: неймовірні пейзажі, печери, лазурні пляжі, спокійне середовище. Наявні природні лікувальні фактори: м'який середземноморський клімат, термальні джерела з мінеральними водами на деяких пляжах острова. Особливості: Навайо - один з найкрасивіших пляжів світу. Національний парк "Закінтос" - місце проживання рідкісних морських черепах caretta. Острів славиться своїми оливками та медом.

Кефалонія - острів в Іонічному морі, розташований на північ від Закінтоса. Тип: пляжний, сімейний, екскурсійний. Характеристика: гори, печери, лазурні пляжі, мальовничі села. Наявні природні лікувальні фактори: помірний середземноморський клімат, термальні джерела з мінеральними водами. Особливості: національний парк Ainos - місце проживання рідкісних видів тварин. Кефалонія - одне з найзеленіших місць в Греції. Острів славиться своїми сирами та медом.

Кос - острів в Егейському морі, розташований на південь від Бодрума (Туреччина). Тип: пляжний, екскурсійний, сімейний. Характеристика: піщані пляжі, зелені пагорби, історичні пам'ятки, розвинена туристична інфраструктура. Найвні природні лікувальні фактори: сприятливий середземноморський клімат, термальні джерела з мінеральними водами, лікувальні грязі. Особливості: Асклепій - стародавній храм, присвячений богу медицини. Кос - одне з найсонячніших місць в Греції. Острів славиться своїм вином та оливковою олією.

Тасос - острів в Егейському морі, розташований на північ від Східної Македонії та Фракії. Тип: пляжний, сімейний, еко-туризм. Характеристика: соснові ліси, мармурові пляжі, гірські пейзажі, спокійне середовище. Найвні природні лікувальні фактори: сприятливий середземноморський клімат, термальні джерела з мінеральними водами. Особливості: Тасос славиться своїм медом з сосни та інших ароматних рослин. На Тасосі є гора Іпсаріо, з якої добували білий мармур, що використовувався для будівництва храмів та інших споруд.

Цінова політика. Більшість курортів в Греції націлені на середній ціновий сегмент для міжнародних туристів. Вартість проживання в готелях рівня 3-4 зірок змінюється в межах від 50 до 200 євро за ніч, в залежності від сезону та розташування. Дорогі елітні готелі (5 зірок і вище) виявляються переважно на курортах, таких як Санторіні, Міконос, Крит, Родос, і їхня ціна може перевищувати 500 євро за ніч. Для бюджетного проживання доступні варіанти, такі як хостели та апартаменти, з цінами від 20 до 40 євро за ніч, що є особливо популярними серед молодіжного туризму.

У грецькому туристичному сегменті спостерігається відмінність в орієнтації на попит між материковими та острівними курортами. Материкові курорти, такі як Лутракі та Лутра Едіпсос, в основному спрямовані на задоволення внутрішнього попиту та активно відвідуються місцевими мешканцями Греції. Ці курорти приваблюють греків як через доступність з точки зору відстані та

транспортних зв'язків, так і через знайомство з місцевими традиціями та культурою.

З іншого боку, острівні курорти, такі як Крит, Родос, Корфу, Закінтос та Кос, переважно орієнтовані на зовнішній попит та приймають мільйони іноземних туристів щороку. Ці курорти відомі своєю привабливістю для міжнародних відвідувачів завдяки своїм природним красам, культурним пам'яткам та розвиненій туристичній інфраструктурі. Тому специфіка орієнтації на попит визначається географічним положенням та характером туристичного об'єкта, враховуючи внутрішній чи зовнішній споживчий попит.

Найбільш розвиненими та відомими курортами в Греції є Крит, Родос, Корфу, Кефалонія, Закінтос, Кос та Халкідікі. Вони володіють потужною санаторно-курортною інфраструктурою, включаючи велику кількість готелів, ресторанів та розвинену пляжну інфраструктуру. Більш "молодими" курортами, де інфраструктура активно розвивається, є Тасос, Самос, Хіос, Лефкада та інші.

Згідно з даними Грецької національної туристичної організації (GNTO), 10 найвідвідуваніших курортів Греції в 2023 році (див. рис. 2.2), можна назвати :
[4]

1. **Крит:** 16,7 мільйона відвідувачів
2. **Родос:** 5,3 мільйона відвідувачів
3. **Корфу:** 3,2 мільйона відвідувачів
4. **Закінтос:** 2,5 мільйона відвідувачів
5. **Міконос:** 2,1 мільйона відвідувачів
6. **Халкідікі:** 1,9 мільйона відвідувачів
7. **Санторіні:** 1,8 мільйона відвідувачів
8. **Кефалонія:** 1,2 мільйона відвідувачів
9. **Кос:** 1,1 мільйона відвідувачів
10. **Тасос:** 800 000 відвідувачів

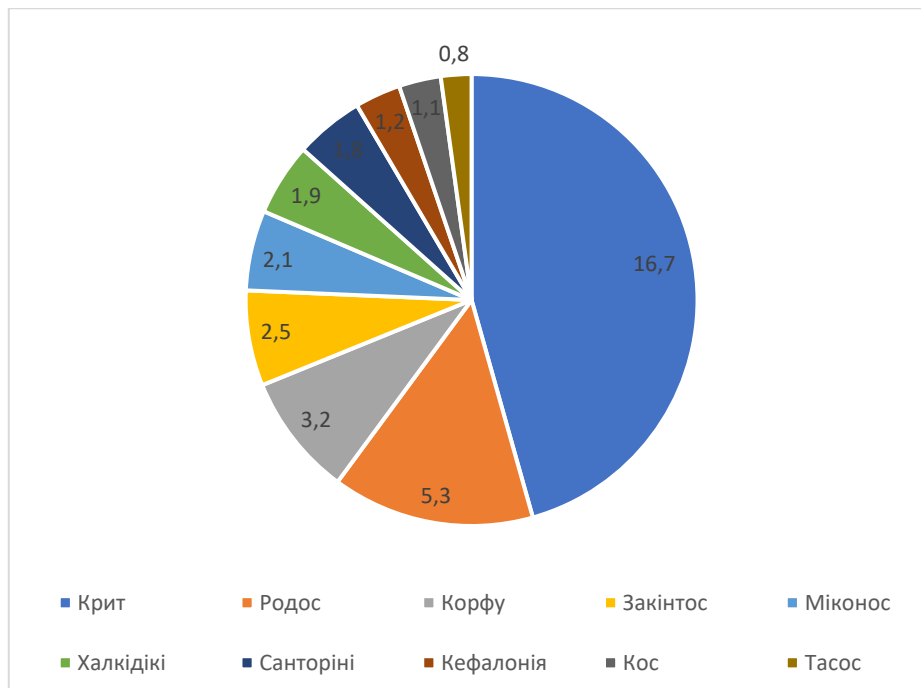

Рис. 2.2 Найбільш відвідувані курорти Греції 2023 [4]

За даними, наданими Грецькою національною туристичною організацією (GNTO) за 2023 рік, Крит виявився першим за кількістю відвідувачів курортом в Греції, привертаючи увагу 16,7 мільйона туристів. Ця цифра відчутно перевершує аналогічні показники інших курортів, зокрема Родосу (5,3 мільйона відвідувачів) та Корфу (3,2 мільйона відвідувачів).

Аналіз таких даних свідчить про значний інтерес туристів до острова Крит, можливо, зумовлений різноманітністю туристичних можливостей та розвиненою інфраструктурою. Подібна популярність може бути пов'язана також із культурним спадком та історичним значенням Криту в контексті грецької археології. Інші курорти, такі як Міконос, Санторіні та Родос, також відзначаються значною кількістю відвідувачів, що свідчить про їхню популярність серед туристів як в межах країни, так і за її межами. Тим часом менш відомі курорти, такі як Тасос і Кос, хоча й мають свою аудиторію, привертають значно меншу кількість відвідувачів, порівняно з лідерами рейтингу.

За даними статистики, що охоплюють період з 2020 по 2023 рік, можна спостерігати динаміку кількості закладів розміщення на грецьких курортах,

зокрема санаторіїв, профілакторіїв та готелів з оздоровчими програмами. Санаторії представлені наступним чином: у 2020 році було зареєстровано 120 закладів; у 2021 році ця кількість зменшилась до 115; у 2022 році відбулось незначне збільшення до 118 санаторіїв; у 2023 році спостерігається подальше зростання до 122. Профілакторії, у свою чергу, мали такий розвиток: у 2020 році було зареєстровано 85 закладів; у 2021 році кількість скоротилась до 82; у 2022 році відбулося збільшення до 84 профілакторіїв; у 2023 році кількість зростає до 87. Готелів з оздоровчими програмами: у 2020 році було зареєстровано 450 готелів; у 2021 році ця кількість скоротилась до 420; у 2022 році відбулося зростання до 435 готелів; у 2023 році кількість зростає і становить 452 [4, 45].

Греція має давні традиції оздоровчого туризму та володіє багатьма курортами, які спеціалізуються на лікуванні різних захворювань завдяки своїм природним лікувальним ресурсам [22]:

- Бальнеологічні курорти (курорти з термальними джерелами мінеральних вод використовуються для лікування опорно-рухового апарату, ревматичних захворювань, шкірних проблем, неврологічних розладів та респіраторних хвороб). Найвідоміші курорти: Едіпсос, Камена Вурла, Кітрос, Каліфея та інші.
- Грязьові курорти (курорти з лікувальними грязями застосовуються для лікування захворювань опорно-рухового апарату, гінекологічних проблем, шкірних захворювань). Відомі курорти: Кіссамос на Криті, Каллоні на Лефкаді.
- Кліматичні курорти (гірські та приморські курорти з сприятливим м'яким кліматом допомагають при лікуванні респіраторних, серцево-судинних захворювань та неврологічних розладах). Відомі курорти: Пелопоннес, острови Крит, Родос, Самос.
- Таласотерапевтичні курорти (курорти, що використовують морські ресурси (морську воду, водорості, морську грязь) для лікування опорно-рухового апарату, шкірних захворювань, респіраторних розладів). Відомі курорти: Халкідікі, Крит, Родос.

- СПА-курорти (пропонують різноманітні оздоровчі та косметологічні процедури на основі термальних вод, лікувальних грязей та морських продуктів). Популярні на багатьох грецьких островах, таких як Крит, Корфу, Кос.

Отже, на основі проведеного аналізу сучасного стану курортної сфери Греції можна зробити висновок про успішне функціонування та продуктивний розвиток цього сектору. Значне зростання валютних надходжень до бюджету країни, що відбувається завдяки туристичній галузі, свідчить про великий внесок курортної сфери в економіку Греції. Цей успіх є результатом сприятливих кліматичних умов, наявності багатої культурно-історичної спадщини, розвиненої інфраструктури та ефективної промоції туристичних продуктів Греції на світовому ринку. Відомі курорти, такі як Крит, Родос, Корфу, Закінтос, Міконос, Халкідікі, Санторіні, Кефалонія, Кос та Тасос, надають високоякісні послуги та приваблюють значну кількість відвідувачів.

2.3 Інноваційні підходи, що використовуються в грецькій курортній справі

Інноваційна діяльність в сфері туризму спрямована на створення нового або зміну існуючого продукту, на вдосконалення транспортних, готельних та інших послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних і телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності [12].

У сучасному контексті грецький туристичний сектор переживає значні трансформації, які свідчать про виразний напрямок стрімкого розвитку та активну адаптацію до змін у глобальному туристичному середовищі. Крім того, у контексті сучасних викликів та можливостей глобального туризму, грецький туристичний сектор активно експериментує зі створенням інноваційних форматів та продуктів, спрямованих на розвиток сталого та відповідального

туризму. Це включає в себе розробку екологічно чистих та енергоефективних готелів, впровадження програм еко-туризму та підтримку локальних спільнот через соціально відповідальні ініціативи [18].

Аналізуючи великий обсяг літератури та інформаційних джерел у мережі інтернет, автором наведено наступні інноваційні підходи, які Греція використовує у курортній діяльності:

1. Сталий туризм:

Греція постійно збільшує свою привабливість як напрямок для сталого туризму, що свідчить про поширення у світі тенденції до усвідомленого відпочинку та збереження навколишнього середовища. Цей розвиток базується на пропозиціях для туристів, що включають в себе можливості насолоджуватися унікальною природою, різноманітним культурним досвідом та традиційною кухнею, одночасно дотримуючись принципів екологічної стійкості та відповідального використання ресурсів.

Зелені готелі:

- **Grecotel Hotels & Resorts.** Ця мережа готелів провадить низку екологічних ініціатив, зокрема: використання енергозберігаючих технологій (світлодіодні лампи, енергоефективні прилади та системи управління енергоспоживанням); збереження води (низьковитратні душові кабінки, економні туалети та системи збору дощової води); поводження з відходами; використання екологічно чистих продуктів; підтримка місцевих громад: співпраця з місцевими фермерами та ремісниками, підтримка екологічних проектів [37].

Еко-тури. Все більшої популярності набирають еко-тури, які пропонують туристам можливість дослідити природну красу Греції та дізнатися про місцеву культуру. Як приклад, можна навести такі відомі компанії як:

- **Santorini Eco Tours.** Ця компанія пропонує еко-тури по острову Санторіні, знайомлячи туристів з його унікальною геологією, вулканічними пейзажами та традиційними селами [41].

- **Crete Nature Tours:** Ця компанія пропонує еко-тури по острову Крит, досліджуючи його гори, печери, ущелини та біосферний заповідник Samaria Gorge [32].
- **Greenway Tours:** Ця компанія пропонує еко-тури по всій Греції, знайомлячи туристів з різними екосистемами, флорою та фауною країни [38].

Сталий транспорт. Багато курортів пропонують туристам велосипеди та електромобілі для оренди, трансфери до популярних місць на екологічному транспорті, наприклад, автобусах на електротязі або катерах на сонячних батареях, що являється екологічним та зручним способом дослідити місцеві визначні пам'ятки та села.

2. Цифрові технології:

На сьогоднішній день, грецькі курорти активно впроваджують цифрові технології, щоб покращити досвід туристів та зробити їхні подорожі більш комфортними та інформативними:

Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR):

- **Milos Experience:** Цей мобільний додаток пропонує туристам віртуальні екскурсії по острову Мілос, знайомлячи їх з його археологічними пам'ятками, пляжами та мальовничими пейзажами.
- **Santorini Augmented Reality:** Цей мобільний додаток накладає віртуальні зображення на реальні пейзажі острова Санторіні, оживляючи історію та культуру острова [20].

Мобільні додатки:

- **Minos Hotels App:** Цей мобільний додаток дозволяє гостям готелів Minos бронювати номери, замовляти послуги, отримувати інформацію про місцеві ресторани та розваги, а також спілкуватися з персоналом готелю.
- **Blue Palace App:** Цей мобільний додаток дозволяє гостям курорту Blue Palace на Криті бронювати ресторани, спа-процедури, екскурсії та інші послуги, а також отримувати доступ до карти курорту та інформації про місцеві визначні пам'ятки.

- Costa Navarino App: Цей мобільний додаток дозволяє гостям курорту Costa Navarino на Пелопоннесі бронювати номери, ресторани, спа-процедури, екскурсії та інші послуги, а також отримувати доступ до карти курорту та інформації про місцеві визначні пам'ятки.

Соціальні мережі:

- Visit Greece. Дана сторінка в Facebook та Instagram ведеться офіційним туристичним органом Греції і публікує інформацію про туризм, культуру та події в країні [46].
- Mykonos Tourism: Ця сторінка в Facebook та Instagram ведеться туристичним органом Міконоса і публікує інформацію про події, ресторани, нічні клуби та інші розваги на острові.
- Santorini Experience: Ця сторінка в Instagram публікує красиві фото та відео з острова Санторіні, а також інформацію про готелі, ресторани та інші розваги.

3. Персоналізація:

Все більше і більше грецьких курортів зосереджуються на персоналізації досвіду туристів, щоб зробити їхні подорожі більш унікальними та незабутніми. Ця тенденція відображає зростаюче прагнення подорожуючих до отримання індивідуально підготовленого та унікального досвіду, який відповідає їхнім потребам та бажанням. Наприклад:

Персоналізовані рекомендації:

- Domes Resorts: Ця мережа готелів використовує штучний інтелект, щоб надавати гостям персоналізовані рекомендації щодо ресторанів, визначних пам'яток та інших розваг на основі їхніх інтересів, попередніх замовлень та історії подорожей [36].
- Katikies Santorini: Цей готель на Санторіні пропонує гостям персоналізовані рекомендації щодо екскурсій, ресторанів та інших розваг на основі їхніх інтересів та бюджету [39].

- Minos Hotels: Ця мережа готелів пропонує гостям персоналізовані рекомендації щодо ресторанів, визначних пам'яток та інших розваг за допомогою свого мобільного додатку.

Індивідуальні екскурсії:

- Athens Walking Tours: Дана компанія пропонує індивідуальні пішохідні екскурсії по Афінах, які можна персоналізувати з урахуванням інтересів та побажань туристів [31].
- Crete Private Tours: Дана компанія пропонує індивідуальні екскурсії по Криту, які можна персоналізувати з урахуванням інтересів та побажань туристів [33].
- Santorini Private Tours: Дана компанія пропонує індивідуальні екскурсії по Санторіні, які можна персоналізувати з урахуванням інтересів та побажань туристів.

VIP-послуги. Деякі грецькі курорти, зокрема Amanzoe на Пелопоннесі, Costa Navarino також на Пелопоннесі та Blue Palace на острові Крит, пропонують послуги преміум-класу, спрямовані на задоволення потреб клієнтів у вищому рівні комфорту та ексклюзивності. Ці VIP-послуги включають приватні вілли з особистими басейнами для кожного гостя, персоналізований спа-сервіс, що відповідає індивідуальним потребам клієнтів, а також ексклюзивний доступ до різноманітних зручностей, таких як приватні пляжі або гольф-клуби.

4. Досвід:

Грецькі курорти пропонують туристам широкий спектр унікальних та незабутніх вражень, які виходять за рамки простого відпочинку на пляжі. Як приклад, можна навести такі популярні види туризму як:

Гастрономічний туризм:

- Santorini Wine Tours: Дана компанія пропонує екскурсії по виноробням Санторіні, де туристи можуть дізнатися про історію виноробства на острові, продегустувати місцеві вина та насолодитися мальовничими краєвидами [42].

- Crete Olive Oil Tours: Дана компанія пропонує екскурсії по оливковим гаєм Криту, де туристи можуть дізнатися про процес виробництва оливкової олії, продегустувати різні сорти олії та купити місцеві продукти.
- Mykonos Food Tours: Дана компанія пропонує гастрономічні екскурсії по Міконосу, де туристи можуть спробувати традиційні грецькі страви.

Спортивний туризм:

- Mount Olympus: Ця гора є найвищою точкою Греції і пропонує безліч маршрутів для піших прогулянок та альпінізму [40].
- Samaria Gorge: Цей каньйон є одним з найдовших в Європі і пропонує мальовничі маршрути для піших прогулянок [35].

5. Доступність.

Багато готелів та курортів в Греції впроваджують різноманітні заходи для полегшення доступу для людей з обмеженими можливостями. Це включає в себе застосування принципів універсального дизайну, спеціальні послуги та інклюзивні туристичні пакети [35].

Для кращого розуміння аналізу розвитку та впровадження інновацій у курортну сферу Греції, автором було проведено Swot аналіз, який допомагає наочно побачити сильні та слабкі сторони, так як і можливості і загрози. (див. таблицю 2.2)

Таблиця 2.2

Swot аналіз розвитку та впровадження інновацій у курортну сферу Греції

[авторська доробка]

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Багата історія та культура; - Природна краса (мальовничі пейзажі, включаючи гори, острови, пляжі та ліси); 	<ul style="list-style-type: none"> - Сезонність (туристичний сезон в Греції обмежений літніми місяцями, що може призвести до нестачі робочих місць та

<ul style="list-style-type: none"> - Сприятливий клімат (середземноморський клімат з теплим літом та м'якою зимою; - Розвинена інфраструктура; - Високий рівень кваліфікації персоналу; - Відносно низькі ціни (доступні ціни на туризм порівняно з іншими європейськими країнами). 	<p>економічного спаду в інші пори року);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Залежність від масового туризму; - Недостатня диверсифікація продуктів; - Бюрократія; - Недостатнє інвестування в інновації.
<p style="text-align: center;">Можливості</p> <ul style="list-style-type: none"> - Розвиток екологічного та культурного туризму; - Розвиток альтернативних видів туризму таких як спортивний, оздоровчий та агротуризм, щоб диверсифікувати свою туристичну пропозицію. - Використання цифрових технологій, щоб зробити туристичну індустрію більш конкурентоспроможною. - Інвестування в інфраструктуру, щоб покращити транспортне сполучення, а також якість готелів тощо. 	<p style="text-align: center;">Загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> - Економічна нестабільність; - Політичні заворушення; - Конкуренція з боку інших країн, таких як Іспанія, Італія та Хорватія, які також є популярними туристичними напрямками і можуть становити серйозну конкуренцію для Греції; - Зміна клімату; - Пандемії, такі як COVID-19, можуть призвести до різкого скорочення туризму. - Часті лісові пожежі

Серед сильних сторін можна виділити багату історію та культуру країни, природну красу, сприятливий клімат, розвинену інфраструктуру та високий рівень кваліфікації персоналу. Ці аспекти створюють сприятливі умови для

приваблення туристів та впровадження інновацій у курортний сектор. Проте, слабкі сторони, такі як сезонність туристичного потоку, залежність від масового туризму, недостатня диверсифікація продуктів, бюрократія та недостатнє інвестування в інновації, можуть ускладнити впровадження нововведень.

Можливості для розвитку включають розвиток екологічного туризму, просування культурного туризму, розширення альтернативних видів туризму та використання цифрових технологій. Проте, загрози, такі як економічна нестабільність, політичні заворушення, конкуренція та зміна клімату, вимагають уважного аналізу та управління.

В цілому, важливо балансувати сильні сторони зі слабкими і використовувати можливості для зниження загроз з метою успішного впровадження інновацій у курортній сфері Греції. Важливо збалансувати потенційні переваги та виклики та розробити стратегію, яка враховує можливості для розвитку та мінімізації загроз.

Грецька національна туристична організація активно розвиває та популяризує туристичний продукт країни, беручи активну участь в різноманітних туристичних заходах в різних країнах світу та, створюючи нові проекти для оптимізації розвитку туризму. На залучення туристів спрямовані всі сучасні засоби комунікацій: Інтернет-сайти і численні соціальні мережі, різні мобільні додатки і багато іншого [5].

Отже підсумовуючи даний розділ можна зробити висновок, що грецький туризм активно впроваджує інноваційні підходи, зокрема цифрові технології, штучний інтелект, розширення розваг та культурних заходів, а також практики сталого розвитку. Ці інновації покращують якість туристичного досвіду, забезпечують персоналізацію послуг, сприяють унікальності враженням гостей та підвищують конкурентоспроможність країни на світовому ринку.

3 РОЗДІЛ. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КРАЩИХ ГРЕЦЬКИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК ДЛЯ КУРОРТІВ УКРАЇНИ

3.1. Підходи України до розвитку курортів

Україна, зі своєю розмаїтою географічною природою і багатою історією, має величезний потенціал для розвитку курортного господарства. Наша Батьківщина розташована на перехресті між Східною та Західною Європою, що робить її цікавим напрямом для туристів з усього світу. Важливими чинниками, що підтримують розвиток курортного туризму в Україні, є наявність різноманітних ресурсів, таких як бальнеологічні джерела, грязьові ванни, кліматичні зони, море, гори, а також природні та культурні пам'ятки.

Курортне господарство України історично розвивалося навколо унікальних природних ресурсів, таких як моря, гори, лікувальні мінеральні води та грязі. Основними курортними регіонами України до повномасштабного вторгнення були:

1. Причорноморський регіон, зокрема Одеська, Миколаївська, Херсонська області та Крим, де розташовані численні чорноморські курорти.
2. Карпатський регіон у Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях із гірськими кліматичними курортами.
3. Регіон із лікувальними водами, зокрема Хмільник, Трускавець, Моршин, Східниця та інші бальнеологічні курорти.
4. Приазовський регіон з курортами на узбережжі Азовського моря.

Повномасштабне російське вторгнення 2022 року завдало значних збитків курортній галузі. Були зруйновані або пошкоджені багато об'єктів у Херсонській, Запорізькій, Донецькій, Луганській областях. Крим, як окупована територія, фактично втратив статус українського курорту. Решта регіонів продовжувала працювати, але з обмеженим туристичним потоком через війну. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2021 році до повномасштабного

вторгнення, в країні працювало 3076 санаторно-курортних і оздоровчих закладів.

Із них:

- 343 санаторії
- 451 санаторії-профілакторії
- 17 санаторії-профілакторії для батьків з дітьми
- 2211 бази та інші заклади відпочинку
- 54 дитячі санаторії

Найбільша кількість санаторно-курортних закладів зосереджена в Одеській, Запорізькій, Херсонській, Миколаївській областях та в Автономній Республіці Крим, що зумовлено сприятливими кліматичними умовами та наявністю природних лікувальних ресурсів у цих регіонах. Значна кількість оздоровниць також функціонує в Львівській, Вінницькій, Полтавській областях завдяки розташованим там бальнеологічним та грязьовим курортам.

У 2021 році послугами цих закладів скористалися 2,7 млн осіб. За інформацією Департаменту туризму та курортів, у 2021 році лідерами за туристичними відвідуваннями були Одеська, Херсонська, Миколаївська, Запорізька та Івано-Франківська області [6].

На державному рівні, питаннями розвитку курортів займаються такі органи та структури: Міністерство охорони здоров'я України, що відповідає за розвиток та функціонування санаторно-курортного господарства в країні, Державна служба України з питань туризму та курортів, яка забезпечує координацію та контроль над розвитком туристичної індустрії [14].

Аналіз сучасного стану територіального управління розвитком курортів в Україні свідчить про наявність низки проблем, які потребують вирішення. Однією з основних проблем є недосконалість організаційно-правових та економічних механізмів, які регулюють розвиток курортної галузі. Це впливає на якість послуг, що надаються, безпеку туристів та конкурентоспроможність українських курортів на міжнародному ринку [8].

Законодавча база, зокрема Закон України "Про курорти", прийнята ще у 2000 році, не відповідає сучасним вимогам та реаліям. Відсутня чітка

класифікація курортів та система ліцензування курортної діяльності, що ускладнює управління та регулювання цією сферою. Крім того, складна та заплутана система регуляторної політики, яка включає в себе надмірну кількість дозволів, ліцензій та сертифікаційних процедур, ускладнює підприємницьку діяльність у курортному секторі [9].

У сфері економічних механізмів також виявляються серйозні проблеми. Високе податкове навантаження на курортні заклади, відсутність належних пільг та преференцій для інвесторів, а також недостатнє бюджетне фінансування розвитку курортної інфраструктури сприяють зниженню інвестиційної привабливості галузі. Крім того, відсутність ефективних механізмів залучення інвестицій та невпорядкована система ціноутворення на курортні послуги також ускладнюють розвиток цієї сфери [9].

Іншою проблемою є нестача кваліфікованих кадрів у сфері туризму, санаторно-курортного лікування та суміжних галузях. Це впливає на якість послуг, що надаються, та можливість залучення туристів.

Пандемія COVID-19 також суттєво вплинула на розвиток курортів в Україні. Кількість туристів, які користуються послугами санаторно-курортних закладів, значно зменшилася, що призвело до занепаду галузі. За даними дослідження Інституту економіки та прогнозування НАН України, кількість туристів, які скористалися послугами санаторно-курортних закладів України, у 2020 році порівняно з 2019 роком зменшилася на 55,2%. Зменшення кількості туристів призвело до зниження доходів санаторно-курортних закладів. За даними Держстату, виручка санаторно-курортних закладів України у 2020 році в порівнянні з 2019 роком скоротилася на 49,7% [30].

Розвиток туризму та курортів в Україні ускладнюється через вплив низки зовнішніх та внутрішніх чинників, зокрема фінансово-економічною кризою та відсутністю достатнього рівня розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг. У зв'язку з цим, у 2022 році була затверджена Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, яка передбачає інтегрований підхід до формування та реалізації державної політики [26].

Моніторинг реалізації Стратегії проводить Міністерство економіки розвитку України, і її мета – сприяння розвитку міжрегіонального та міжнародного співробітництва у сфері туризму та курортів, удосконалення бізнес-клімату та розвиток добросовісної конкуренції. Стратегія визначає інтегрований підхід до формування та реалізації державної політики у сфері туризму та курортів. Обсяг фінансування Стратегії визначається з урахуванням конкретних завдань та у межах коштів, передбачених державним бюджетом на відповідний рік.

Варто зазначити, що Україна має величезний потенціал для розвитку курортів в Україні, оскільки наша країна має багату природу та цілющі властивості природних чинників, таких як клімат, мінеральні води та лікувальні грязі. На сьогоднішній день, за кількістю відвідувачів, можна назвати та охарактеризувати наступні найпопулярніші українські курорти (табл.3.1):

Таблиця 3.1

Характеристика найпопулярніших курортів України [складено автором за 14]

Назва курорту, географічне положення	Характеристика	Основні курортні природні чинники
Морські курорти		
<i>Одеса.</i> Розташована на південному заході України, на узбережжі Чорного моря.	Найвідоміший морський курорт України, який славиться своїми гарними пляжами, бурхливим нічним життям та історичною архітектурою.	Теплий клімат, морські пляжі, лікувальні грязі, ропа лиманів.

<p><i>Бердянськ.</i> Розташований на узбережжі Азовського моря в Запорізькій області.</p>	<p>Широко відомий в Україні та за її межами кліматичний і грязьовий курорт державного значення з аквапарками, парками розваг та дельфінарієм. У переважній більшості націлений на сімейний відпочинок.</p>	<p>Мінеральні лікувально-столові води, лікувальні грязі, ропа підземних джерел і лиманів, теплий клімат з жарким і сухим літом та помірною зимою, морська вода.</p>
<p><i>Кирилівка.</i> Розташована на узбережжі Азовського моря, між двома лиманами з лікувальними грязями (Утлюкським і Молочним) та між двома піщаними косами.</p>	<p>Курорт славиться своїми протяжними піщаними пляжами без обривів та пологим входом у море, а також помірними цінами.</p>	<p>Лікувальні грязі лиманів Утлюкського і Молочного, мінеральні води, морська вода, природні ландшафти, такі як піщані коси.</p>
<p><i>Скадовськ.</i> Розташований на березі Джарилгацької затоки Чорного моря, в Херсонській області.</p>	<p>Спокійний курорт на Чорному морі з грязевими озерами та термальними джерелами.</p>	<p>Теплий клімат, морська вода, піщані пляжі Джарилгацької затоки, сприятливі природні ландшафти, такі як коси та лимани.</p>
<p>Гірські курорти</p>		

<p><i>Буковель.</i> Курорт знаходиться в Івано-Франківській області, є частиною Карпатського національного парку.</p>	<p>Найвідоміший гірськолижний курорт України з розвинутою інфраструктурою та трасами для лижників і сноубордистів усіх рівнів.</p>	<p>Гірський клімат, мальовничі гірські ландшафти, ліси та річки, наявність гірських схилів, мінеральні джерела з лікувальними властивостями.</p>
<p><i>Верховина.</i> Курорт розташований в Івано-Франківській області на висоті 750 м над рівнем моря.</p>	<p>Курорт, розташований у Карпатах, який пропонує чисте повітря, мальовничі краєвиди та можливість піших прогулянок та інших видів активного відпочинку.</p>	<p>Гірський клімат, мальовничі гірські ландшафти, ліси та річки, наявність гірських схилів, мінеральні джерела.</p>
<p><i>Драгобрат.</i> Курорт, розташований у Карпатах, на висоті 1400 м над рівнем моря. Він є частиною Карпатського національного парку.</p>	<p>Найвищий гірськолижний курорт України, що пропонує мальовничі краєвиди та екстремальні спуски.</p>	<p>Гірський клімат Карпат, мальовничі гірські ландшафти, наявність гірських схилів для гірськолижного спорту, мінеральні джерела</p>
<p><i>Славське.</i> Розташоване в Сколівському районі Львівської області. Висота курорту</p>	<p>Курорт з пологими схилами, що ідеально підходить для сімейного відпочинку та початківців лижників.</p>	<p>Гірський клімат Карпат, мальовничі гірські ландшафти, наявність гірських</p>

коливається від 500 до 600 метрів над рівнем моря, з площею 4,08 квадратних кілометрів.		схилів для гірськолижного спорту, мінеральні джерела
Бальнеологічні курорти		
<i>Трускавець.</i> Розташований в передгір'ї Східних Карпат, на висоті 350-400 м над рівнем моря в долині річки Стрий.	Курорт, відомий своїми мінеральними водами, які мають лікувальні властивості.	Мінеральні лікувальні води, лікувальні грязі, сприятливий клімат.
<i>Моршин.</i> Розташований в Львівській області України, в живописній долині на висоті приблизно 340 метрів над рівнем моря.	Ще один курорт з мінеральними водами, які рекомендуються для лікування шлунково-кишкового тракту.	Мінеральні лікувальні води, лікувальні грязі, сприятливий клімат.
<i>Миргород.</i> Розташований в Полтавській області України, в передгір'ї Середньоруської височини, на висоті близько 150 метрів над рівнем моря.	Курорт з грязевими озерами, які мають лікувальні властивості для шкіри та суглобів.	Мінеральні лікувальні води, лікувальні грязі, сприятливий клімат.

<p><i>Хмільник</i>. Розташований у Вінницькій області на висоті 220 м над рівнем моря.</p>	<p>Курорт з мінеральними водами, які рекомендуються для лікування нирок та сечовивідних шляхів.</p>	<p>Мінеральні лікувальні води, лікувальні грязі, сприятливий клімат.</p>
--	---	--

Курорти у Карпатах, зокрема Буковель, Драгобрат та Славське, відомі не лише своїми гірськолижними трасами, але й мальовничими краєвидами, які привертають любителів активного відпочинку та екотуризму.

На узбережжі Чорного моря, в Одеській області, розташовані популярні курортні міста, такі як Одеса, Чорноморськ, Затока і Коблево. Вони відомі своїми піщаними пляжами, розважальними закладами та оздоровчими центрами, які пропонують відпочинок на будь-який смак.

Трускавець, відомий бальнеологічний курорт, відзначається своїми цілющими мінеральними водами та санаторіями, які надають послуги з лікування різних захворювань. Курорти у Львівській області, такі як Моршин, Східниця, Трускавець та Великий Любінь, також славляться мінеральними джерелами та оздоровчими закладами.

Миргород, розташований в Полтавській області, приваблює туристів своїми радоновими джерелами та грязьовими ваннами, які використовуються для лікування різних захворювань.

Отже, підсумовуючи, можна дійти висновку, що розвиток курортної галузі є стратегічним пріоритетом для економічного зростання України. Країна володіє значним потенціалом завдяки природним ресурсам. Однак ефективна реалізація цього потенціалу вимагає комплексного підходу: модернізації інфраструктури, підвищення якості послуг, просування на міжнародних ринках, залучення інвестицій, розвитку людських ресурсів та впровадження інновацій. Прийнята Стратегія розвитку туризму до 2026 року визначає ключові завдання в цих напрямках. Її реалізація сприятиме зростанню туристичних потоків, створенню робочих місць, наповненню бюджету.

3.2 Перспективи впровадження грецького досвіду для українських курортів

Провівши детальне дослідження щодо грецької системи розвитку курортів можна побачити, що дана сфера в країні успішно розвивається та активно процвітає. З кожним роком потік туристів до Греції зростає, а надавані послуги щоразу вдосконалюються та стають дедалі більш якісними. Дана тенденція свідчить, що уряд Греції робить все можливе аби курортне господарство все більше розвивалось та приносило валютні надходження до бюджету країни. Усвідомивши свій природно-ресурсний, культурний, подієвий та кліматичний потенціал, країна успішно впроваджує інноваційні технології у туристичну та курортну галузь, і тим самим являється одним із лідерів за кількістю в'їзних туристів та фінансовими надходженнями від даної галузі.

Досвід грецьких курортів у впровадженні інноваційних технологій в сфері туризму представляє собою цінне джерело для українських курортів, які мають стратегічний намір покращити туристичний та курортний досвід і підвищити конкурентоспроможність. Аналізуючи ключові напрямки, які Греція активно використовує у своєму курортному господарстві, автор наводить кілька важливих аспектів, які варто використати для адаптації і в українському контексті:

Створення сприятливих умов для залучення інвестицій. Грецька держава, розуміючи важливість розвитку туризму для економіки країни, активно заохочує закордонні інвестиції в цей сектор через прийняття спеціального законодавства, включаючи Закон про інвестиції. Активно здійснюється приватизація державних активів, пов'язаних з туристичною інфраструктурою, що робить їх привабливими для іноземних інвесторів [19].

Для стимулювання інвестиційних процесів в українській курортно-туристичній галузі доцільно вжити комплекс заходів, які демонструють позитивні результати в Греції. По-перше, необхідне полегшення умов інвестування шляхом створення відповідного законодавчого поля та надання

преференцій, зокрема пільгового кредитування власників закладів рекреаційної інфраструктури.

По-друге, держава має брати активну участь у відновленні та збереженні культурно-історичних пам'яток, що становлять туристичний інтерес, через виділення коштів на реконструкцію та реставрацію. Корисним інструментом може стати розробка спеціальної державної програми розвитку туристичної індустрії за участю вітчизняних та іноземних експертів з метою створення комплексного плану дій з урахуванням світового досвіду. Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного пляжного туризму необхідно здійснити комплексну модернізацію рекреаційної інфраструктури з орієнтацією на підвищення якості сервісу та розширення спектру супутніх послуг. Доцільним є створення невеликих, але високо якісних готельних комплексів, аналогічних грецьким зразкам. Невід'ємною умовою є забезпечення належного рівня екологічного стану пляжних зон шляхом встановлення жорстких експлуатаційних норм.

Розвиток інфраструктури. Одним з ключових напрямків інновацій у розвитку курортів Греції є використання технологій "інтернету речей" для покращення якості обслуговування та комфорту туристів. Це охоплює такі аспекти, як автоматизоване керування системами безпеки та зручностей в готелях, впровадження "розумних" систем енергозбереження та управління водними ресурсами, а також створення інтерактивних мап курортів та мобільних додатків для зручної навігації та отримання інформації.

Ще однією інноваційною практикою є розробка "зелених" курортів, які використовують екологічно чисті технології та матеріали для будівництва, збереження природних ландшафтів та раціонального використання енергії. Це сприяє збереженню природних ресурсів та створенню здорового екологічного середовища для відпочинку.

Принципи сталого туризму. Мається на увазі мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище та підтримку локальних екологічних ініціатив. Доцільним є використання курортами ресурсозберігаючих технологій

та переорієнтація на екологічно чисту продукцію з урахуванням вимог "зеленої" економіки. Важливим аспектом є налагодження співпраці курортних закладів з місцевими громадами для спільної реалізації природоохоронних проектів, що сприятиме збереженню цінних природних ресурсів рекреаційних територій.

Перспективним напрямком може стати розвиток *еко-туристичних маршрутів*, що дозволять відвідувачам ознайомитися з унікальними ландшафтами, біорізноманіттям та культурно-етнографічними особливостями регіонів в умовах дотримання принципів екологічної стійкості. Підвищення екологічності курортної інфраструктури сприятиме забезпечення використання екологічних видів транспорту, зокрема велосипедів, електромобілів, екологічних автобусів та катерів на сонячних батареях, для оренди та трансферу відпочиваючих. Реалізація комплексу заходів щодо впровадження концепції сталого туризму на українських курортах дозволить не лише мінімізувати антропогенне навантаження на природні рекреаційні ресурси, а й підвищити їхню туристичну привабливість та конкурентоспроможність на світовому ринку.

Впровадження інформаційних технологій. Впровадження віртуальної реальності (VR) та доповненої реальності (AR) відкриває нові можливості для подорожей, забезпечуючи туристам можливість віртуально досліджувати курорти, музеї та історичні місця, навіть не залишаючи зручностей своїх домівок. Розробка мобільних додатків стає важливим інструментом для туристичного бронювання, отримання інформації та спілкування з персоналом курортів. Ці додатки можуть надавати персоналізовані рекомендації щодо маршрутів, ресторанів та розважальних заходів, що підвищує рівень задоволення та комфорту туристів.

Додатково, активне використання соціальних медіа-платформ, таких як Facebook, Instagram та YouTube, дозволяє курортам ефективно спілкуватися зі своїми клієнтами. Шляхом публікації інформації про курорти, проведення подій та розваг та взаємодії з туристами через ці канали, курорти можуть залучати увагу потенційних відвідувачів та підтримувати зацікавленість у відпочинку на їхній території.

Персоналізація послуг. Імплементация таких підходів в діяльність українських курортів дозволить підвищити їх конкурентоспроможність та рівень обслуговування. Перспективним є впровадження систем рекомендацій на основі технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних. Це дасть змогу формувати персоналізовані пропозиції щодо закладів харчування, визначних пам'яток, розважальних заходів відповідно до зафіксованих інтересів та преференцій туристів.

Важливим напрямком є створення індивідуальних екскурсійних програм, адаптованих до бюджету, побажань та захоплень відпочиваючих. Це забезпечить підвищення рівня задоволеності туристів від відвідування курорту.

Диверсифікація туристичного продукту. У даному випадку, перспективними для українських курортів є розвиток гастрономічного, культурно-пізнавального та спортивного туризму. Це сприятиме популяризації української гастрономічної спадщини та локальних кулінарних традицій.

Збагачення культурного туризму може реалізовуватися через організацію театральних вистав, концертів, фестивалів місцевого колориту на території курортів. Важливим аспектом є проведення тематичних екскурсійних турів до об'єктів історико-культурної спадщини регіонів, музеїв, меморіальних комплексів.

Імплементация окреслених напрямків диверсифікації туристичного продукту курортної галузі України сприятиме підвищенню її привабливості для широкого кола рекреантів, стимулюватиме збільшення тривалості їх перебування та покращить економічні показники індустрії загалом.

Доступність. У цьому контексті актуальним є впровадження принципів універсального дизайну та розширення спектру інклюзивних послуг на українських курортах. Імплементация концепції універсального дизайну передбачає облаштування курортної інфраструктури з урахуванням потреб маломобільних груп населення. Це включає створення безбар'єрного середовища, використання тактильної навігації та візуальних підказок,

забезпечення доступності інформаційних ресурсів для осіб з вадами зору та слуху.

Реалізація комплексу заходів із забезпечення доступності курортів дозволить не лише розширити цільову аудиторію споживачів та підвищити соціальну інклюзивність галузі, а й сприятиме формуванню позитивного іміджу України як держави, дружньої до різних верств населення. Це відповідає загальносвітовим тенденціям та міжнародним стандартам у сфері туризму.

На думку автора, враховуючи сучасні виклики та потенціал галузі, необхідно розробити цілеспрямований та комплексний план розвитку курортів України. План має включати широкий комплекс заходів, спрямованих на адаптацію курортної сфери до сучасних умов і збалансований розвиток курортів з урахуванням інтересів суб'єктів господарювання, суспільства, країни, а також захист і розвиток країни. Таким чином, Україна має значний потенціал для розбудови конкурентоспроможної курортно-туристичної галузі за умови ефективного використання позитивного міжнародного досвіду, зокрема грецької практики залучення інвестицій та реалізації програм розвитку туризму.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити наступний висновок. Україна має величезний потенціал для розвитку найрізноманітніших видів туризму, зокрема і курортного господарства. Маючи всі необхідні туристично-рекреаційні ресурси, наша країна може досягти неабиякого успіху у даній галузі. Орієнтуючись на успішний процес управління курортною галуззю в Греції, Україні варто орієнтуватись та запозичити даний досвід, адже завдяки систематичним впровадженням інноваційних технологій, країна являється успішним лідером на світовому туристичному ринку. По перше, варто сприяти створенню сприятливих умов для залучення інвестицій, розвивати та модернізувати інфраструктуру, застосовувати принципи сталого туризму та розвивати інформаційні технології. По-друге, потрібно орієнтуватись на принципи розробки персоналізації послуг, диверсифікувати туристичний продукт та зробити його доступним для більшого кола верств населення.

3.3. Імплементція грецького досвіду на прикладі курорту Буковель

Досліджуючи впровадження інноваційних технологій в Грецькій курортній сфері, а саме використання цифрових технологій, сприяє популяризації та успішному розвитку курортів. Використання цифрових технологій, а саме створення мобільного додатку на одному із популярних курортів Греції - острові Мілос, значно покращило популярність відвідування даного острова, завдяки можливості візуально познайомитися з його археологічними пам'ятками, пляжами, мальовничими пейзажами, розвагами, популярними закладами харчування та місцями проживання. Дана стратегія спонукає туристів бути враженими від побачених фотографій острова, надає інформацію про туристичні місця, зачаровує своїми пейзажами та мотивує відвідати і побачити все у реальному житті [52].

Для практичного застосування результатів дослідження даної дипломної роботи, автор обрав створення мобільного додатку («Bukovel Explore») для курорту Буковель. Даний курорт був обраний у якості прикладу, оскільки це найбільший і найпопулярніший гірськолижний курорт України, який користується значною популярністю серед вітчизняних та іноземних туристів. Враховуючи його масштаби, розвинену інфраструктуру та різноманітні атракції, створення мобільного додатку для Буковеля є доцільним та актуальним рішенням.

Мобільний додаток був обраний серед інших варіантів із грецького досвіду, оскільки він є зручним та ефективним способом надання комплексної інформації про курорт, його особливості та послуги в зручному та інтерактивному форматі. Додаток дозволяє візуалізувати привабливі пейзажі, розваги та інфраструктуру курорту, що може зацікавити та мотивувати туристів відвідати його.

При створенні такого мобільного додатку, дуже важливо розділити процес на декілька етапів:

1. Аналіз ринку та вимог користувачів:

- Дослідження потреб та очікувань потенційних користувачів додатку (туристів, відвідувачів курорту);
- Аналіз існуючих рішень та конкурентів на ринку;
- Визначення унікальних переваг та функцій майбутнього додатку.

2. Розробка концепції та дизайну:

- Створення інформаційної архітектури додатку;
- Розробка інтуїтивно зрозумілого інтерфейсу;
- Візуалізація основних екранів та функцій додатку.

3. Функціональні можливості додатку:

- Інтерактивна мапа курорту з маршрутами, визначними пам'ятками та об'єктами інфраструктури;
- Віртуальні тури по території курорту з використанням технологій доповненої реальності (AR);
- Каталог готелів, апартаментів та інших місць розміщення з можливістю онлайн-бронювання;
- Інформація про розважальні заходи, заклади харчування тощо;
- Інтеграція з системами онлайн-продажу квитків на атракції;
- Створення персоналізованого маршруту відвідування курорту.

4. Маркетинг та просування

- Розробка маркетингової стратегії для просування додатку;
- Інтеграція з соціальними мережами та платформами для поширення інформації;
- Налагодження співпраці з туроператорами, готелями та іншими учасниками туристичної індустрії.

5. Підтримка та оновлення:

- Регулярні оновлення контенту та функціоналу додатку;
- Збір та аналіз відгуків користувачів для подальшого вдосконалення;

Мобільний додаток «Bukovel Explore»

Для розробки додатку могли б бути використані природні, свіжі кольори, які асоціюються з гірським середовищем та зимовим відпочинком. Наприклад, поєднання білого, блакитного, зеленого та коричневого кольорів, які створили б атмосферу свіжості, спокою та гармонії з природою.

Функціонал додатку міг би включати такі основні категорії на головній сторінці як:

- Мапа курорту: інтерактивна мапа з маршрутами, визначними пам'ятками, підйомниками, трасами для лижного спорту, закладами харчування та іншими об'єктами інфраструктури.
- Віртуальні тури: використання технологій для віртуальних турів по території курорту, огляду готелів та номерів перед бронюванням, а також для віртуальних прогулянок вздовж узбережжя річок, озер або інших природних об'єктів.
- Розміщення: каталог готелів, апартаментів, котеджів та інших місць розміщення з детальною інформацією про ціни, послуги, фотографіями та можливістю онлайн-бронювання.
- Розваги та атракції: інформація про розважальні заходи, культурні заходи, атракціони, спа-центри, басейни та інші розваги на території курорту.
- Заклади харчування: перелік ресторанів, кав'ярень, барів та інших закладів харчування з описами, меню та можливістю зробити попереднє замовлення та онлайн-бронювання.
- Транспорт та трансфери: інформація про трансфери із залізничних, автобусних вокзалів до курорту, а також про систему внутрішнього транспорту на території курорту.
- Погода та веб-камери: актуальна інформація про погодні умови на курорті, а також доступ до веб-камер для перегляду поточної ситуації в реальному часі.

Додаток міг би підтримувати декілька мов, включаючи українську, англійську, іспанську та, можливо, інші мови для зручності іноземних туристів.

Унікальність додатку полягає в тому, що він включатиме інноваційні функції, які будуть доступними, інформативними, та легкими у користуванні для користувачів. Для прикладу автор виокремлює такі функції як: доповнена реальність (віртуальні тури, огляди готелів та трас перед бронюванням для створення ефекту "занурення"), персоналізовані маршрути (індивідуальні рекомендації на основі вподобань користувача), інтерактивна 3D мапа (можливість обертання, наближення та навігації для кращої орієнтації), інтеграція з соціальними мережами (обмін враженнями, фото та відео, створення "живого" контенту), інтеграція з фітнес-додатками (відстеження активності під час лижного спорту).

Отже, розробка мобільного додатку для гірськолижного курорту Буковель є перспективною ініціативою, яка може принести численні переваги для розвитку туристичної галузі в Україні. Успішне впровадження такого інноваційного рішення, заснованого на передовому досвіді використання цифрових технологій в туристичній сфері Греції, може значно підвищити популярність та привабливість Буковеля як для вітчизняних, так і для іноземних туристів.

Створення мобільного додатку дозволить туристам отримати всебічну інформацію про курорт, його інфраструктуру, визначні пам'ятки, заклади харчування та розважальні заходи. Інтерактивна мапа, віртуальні тури, з використанням технологій доповненої реальності та можливість онлайн-бронювання готелів, забезпечать зручність планування відпочинку та допоможуть наочно ознайомитися з усіма перевагами курорту ще до початку подорожі. Візуалізація привабливих пейзажів, розваг та послуг курорту зачаровуватиме туристів та мотивуватиме їх відвідати це місце особисто. Інтеграція з соціальними мережами та платформами для поширення інформації забезпечить широке охоплення цільової аудиторії та ефективну комунікацію з потенційними відвідувачами.

Загалом, розробка мобільного додатку для курорту Буковель буде прогресивним кроком, який відповідатиме сучасним тенденціям цифровізації та інноваційному розвитку туристичної галузі. Це рішення не тільки сприятиме популяризації Буковеля, але й підвищить конкурентоспроможність українського туристичного продукту на міжнародній арені, що матиме позитивний вплив на економіку країни в цілому.

ВИСНОВКИ

Інноваційна діяльність відіграє ключову роль у забезпеченні успішного розвитку курортної галузі. Впровадження інновацій дозволяє створювати нові туристичні продукти та послуги, освоювати нові ринки та застосовувати сучасні технології, що є запорукою економічного зростання туристичних підприємств. Інноваційний розвиток курортів забезпечує покращення якості обслуговування, підвищення конкурентоспроможності, оптимізацію операцій та збільшення доходів. Однак існують певні виклики, такі як висока вартість, ризики невдач та необхідність залучення кваліфікованих кадрів. Для успішного впровадження інновацій потрібне сильне лідерство, співпраця різних зацікавлених сторін, заохочення креативності, гнучкість та ретельний моніторинг результатів.

Грецька курортна індустрія є яскравим прикладом ефективного інноваційного розвитку. Маючи багату історію та сприятливі природні умови, Греція змогла закріпитися як одна з провідних курортних держав Європи завдяки активному впровадженню інновацій та грамотній державній політиці. Популярні грецькі курорти пропонують гармонійне поєднання природної краси, історичної спадщини та сучасного сервісу, що забезпечує значні валютні надходження до державного бюджету. Греція успішно використовує цифрові технології, штучний інтелект, розширює пропозицію розваг та практик сталого розвитку для посилення туристичного досвіду та підвищення конкурентоспроможності. Країна продовжує слідувати принципам сталого туризму, популяризуючи зелені готелі, еко-тури та сталий транспорт. Цифровізація курортів, створення мобільних додатків, віртуальні тури, ведення соціальних мереж, персоналізація та доступність послуг - це ті інновації, які вже використовуються та мають позитивні результати.

Для України розвиток курортної галузі визначений як стратегічний пріоритет економічного зростання. Маючи багаті природні та культурні ресурси, наша країна має значний потенціал у цій сфері. Проте для його реалізації

потрібна модернізація інфраструктури, підвищення якості послуг, активна промоція на міжнародних ринках, залучення інвестицій, розвиток людських ресурсів та впровадження інновацій. Досвід Греції демонструє, що ключовими напрямками інноваційного розвитку курортів є створення сприятливих умов для інвестування, модернізація інфраструктури, дотримання принципів сталого туризму, розвиток інформаційних технологій, персоналізація послуг та диверсифікація туристичного продукту.

Прикладом успішного інноваційного кроку в українській курортній галузі може стати розробка мобільного додатку для гірськолижного курорту Буковель, що відтворює передовий грецький досвід використання цифрових технологій. Такий додаток забезпечить туристам зручний доступ до інформації, планування відпочинку та взаємодію з послугами курорту. Інтеграція інтерактивних функцій та онлайн-бронювання сприятиме популяризації Буковеля, підвищить його конкурентоспроможність на міжнародній арені та загалом позитивно впливатиме на розвиток туристичної галузі України.

Підсумовуючи, інноваційна діяльність є невід'ємною складовою успішного функціонування та розвитку курортної індустрії в сучасних умовах. Грецький досвід демонструє, що активне впровадження інновацій у поєднанні з ефективною державною політикою сприяє зростанню туристичних потоків, збільшенню надходжень та загальному економічному піднесенню галузі. Для України, яка має значний потенціал у цій сфері, критично важливо імплементувати інноваційні підходи для модернізації інфраструктури, підвищення якості послуг, просування на міжнародних ринках та створення конкурентоспроможного туристичного продукту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бубенко П. Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку : [монографія] / П. Т. Бубенко. – Х.: НТУ «ХП», 2002. – 316 с.
2. Вишинський В. І., Лук'янюк В. В. Греція як країна туризму. Науковий вісник ХДУ. Серія: Географічні науки, 2021. № 15. С. 59-66.
3. Географія Греції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/tkcbn>
4. Грецька національна туристична організація (GNTO): [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://salo.li/2Cf6e7A>
5. Грецька туристична організація. ЕОТ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gnto.gov.gr/>
6. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua>
7. Закон про інвестиції в Греції . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.enterprisegreece.gov.gr/en/>
8. Закон України про курорти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>
9. Звіти та публікації Державного агентства розвитку туризму України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tourism.gov.ua>
10. Інноваційний менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9371/1/inov-men-chaykovska.pdf>
11. Інноваційні технології в готельно-ресторанній та курортній справі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/sgjhq>
12. Інноваційні технології в туризмі. Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://salo.li/F58DAb9>
13. Космидайло І.В. Проблеми інноваційного розвитку в Україні та шляхи їх вирішення // Актуальні проблеми економіки. 2007. №2(68). С.20.

14. Курортне господарство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mnau.edu.ua/files/olimp/kon-gromadi/rez/13.pdf>
15. Методологічні основи дослідження туризму в регіоні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/sglhr>
16. Методологія наукових досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/sglaa>
17. Мізюк Б.М., Полотай Б.Я. Особливості запровадження інновацій у туристичній індустрії // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2016. Вип.51. С.55-59.
18. Мізюк Б.М., Полотай Б.Я. Особливості запровадження інновацій у туристичній індустрії // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2016. Вип.51. С.45-49.
19. Міністерство туризму Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://salo.li/fe23A27>
20. Мобільний додаток острова Мілос. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apps.apple.com/ua/app/milos-guide-app/id1131135618>
21. Мобільний додаток, який накладає віртуальні зображення на реальні пейзажі острова Санторіні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://salo.li/9C96C96>
22. Найпопулярніші курорти Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://surl.li/smukm>
23. Огляд кліматичних курортів Греції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://salo.li/C61545F>
24. Опис курорту Санторіні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/tktxr>
25. Особливості запровадження інновацій у туристичній індустрії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/sgkla>
26. Пащенко В. М. Методологія та методи наукових досліджень / В. М. Пащенко; Каб. Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування. — Ніжин : Аспект-Поліграф, 2011. — 255 с.

- 27.Розвиток курортів на державному рівні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/tkqtc>
- 28.Терентьева Н. О. Україна–Греція: історія та сучасність. Український історичний журнал: друга міжнародна наукова конференція.1996. Вип. 1. С. 153-156.
- 29.Туристично-екскурсійні ресурси Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/slyku>
- 30.Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kurort.gov.ua/pro-galuz/istoriya-galuzi/>
- 31.Шляхи зменшення негативного впливу пандемії Covid-19 на розвиток туризму у світі та в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://salo.li/969CAfC>
- 32.Athens Walking Tours. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.athenswalkingtours.gr/>
- 33.Crete Nature Tours. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cretetours.gr/>
- 34.Crete Private Tours. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.creteprivatetours.com/>
- 35.Dianeosis. Τουρισμός Και Πανδημία. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dianeosis.org/2020/11/tourismos-kai-pandimia/>
- 36.Dianeosis. Τουρισμός Και Πανδημία. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dianeosis.org/2020/11/tourismos-kai-pandimia/>
- 37.Domes Resorts. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://domesresorts.com/>
- 38.Grecotel Hotels & Resorts - Сталий туризм: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.grecotel.com/sustainability.html>
- 39.Greenway Tours [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://greenwaytours.com/>

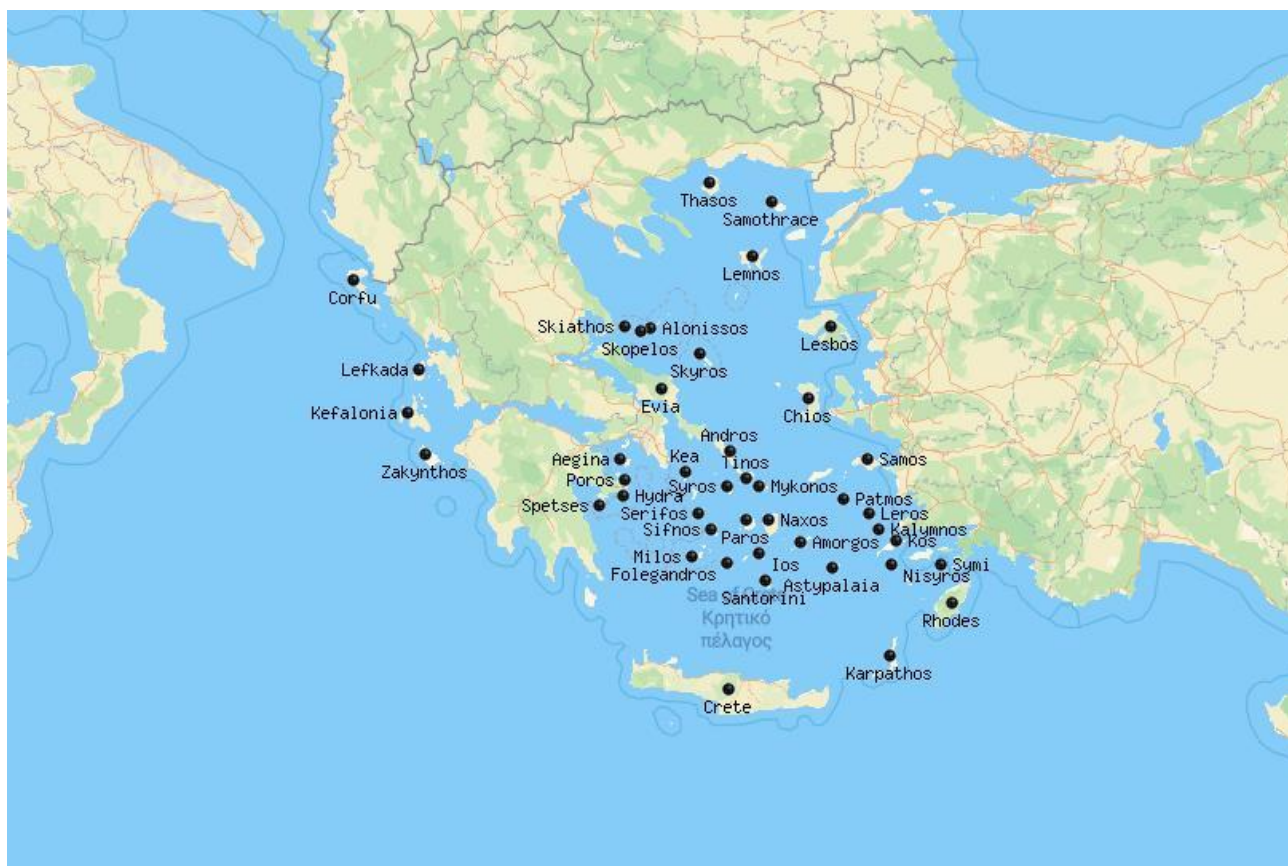
40. Katikies Santorini. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.katikies.com/katikieshotelsantorini/>
41. Mount Olympus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.mountolympus.gr/en/>
42. Santorini Eco Tours. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://santorinitours.com/>
43. Santorini Wine Tours. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.winetoursantorini.com/>
44. Tripmydream.ua. Знайомство з Критом: 10 місць, які треба відвідати.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу
:<https://tripmydream.ua/media/podborki/pervoeznakomstvo-s-kritom-10-objazatelnuhdostoprimechatelnostej>
45. UNESCO World Heritage. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://whc.unesco.org/>
46. UNWTO Tourism Highlights, 2019 Edition. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://mkt.unwto.org/publications>
47. Visit Greece. Official Instagram page. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.instagram.com/visitgreecegr/>
48. World Bank Group. The challenges of growth and competitiveness in practice: the case of tourism. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://siteresources.worldbank.org/INTSERBIA/Resources/300803-1120227465222/chapter5.pdf>
49. World Economic Forum Annual Report 2021-2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу
:https://www3.weforum.org/docs/WEF_Annual_Report_2021_22.pdf
50. World Tourism Organization (UNWTO): [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://www.unwto.org/>
51. World Travel/Tourism Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://wttc.org/>

52. Y/Карта типів курортів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://surl.li/tuipj>
53. Z/Карта Грецьких курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<https://www.touropia.com/best-greek-islands/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Карта Грецьких курортів [53]

Карта типів курортів України [52]

